

SANCTUS GERALDUS

SILVÆ-MAJORIS PRIMUS ABBAS ET FUNDATOR.

VITA S. GERALDI

AUCTORE MONACHO ANONYMO SUBÆQUALI.

(Apud MABILL. *Acta SS. Bened.*, IX, 886, ex *codd. mss. et Aprili Bollandiano.*)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Hujus beati abbatis nomen recentiores varie scribunt, alii quippe eum Geraldum aut Giraldum, nonnulli Girardum, plerique Gerardum vulgo appellant; at in vetustioribus Vitæ exemplaribus Geraldus constanter dicitur. Consentiant Baldricus abbas tunc Burguliensis in variis epitaphiis quæ ab eo statim post beati Geraldii mortem conscripta sunt, ac Stephanus Tornacensis episcopus, qui sermonem, hymnos, aliaque in ejus festivitate canenda edidit sæculo proxime sequenti. Imo in vetustis monasterii Silvæ-Majoris instrumentis, quæ sane plurima supersunt, et ex his nonnulla beati abbatis manu, aut eo dictante exarata, uno aut altero excepto in quo Geraldus dicitur, ubique Geraldus scriptus invenitur; ipse vero se Geraldum aut Giraldum constanter nuncupat.

2. Ejus Vitam duplicem habemus, utramque in monasterio Silvæ-Majoris paulo post ipsius obitum scriptam. Auctoris, qui priorem edidit, nomen ignotum est; alterius scriptor in codice Corbeiensi, unde eam Henschenius se habuisse scribit, Christianus appellatur. Uterque monachus fuit, et quidem Silvæ-Majoris, uti ex earum contextu apparet; unde mirari subit priorem Vitam ab alterius editore nusquam fuisse laudatam, tametsi nihil fere habeat, exceptis paucis miraculis ad beati viri sepulcrum patris, præter ea quæ in priori Vita et quidem fusius enarrantur. Idem posterioris Vitæ auctor, num. 27, miraculum refert, quod, inquit, a Petro abbate hujus loci septimo « scripto traditum » fuerat, quod quidem miraculum, cum in priori Vita, num. 30, habeatur, nonnemo suspicari posset Petrum ab isto laudatum primæ Vitæ auctorem fuisse, hunc scilicet ipsum, qui a beato Geraldo in monachum receptus, ejus postea capellanus, ac tandem ætate jam grandævus septimus fuit Silvæ-Majoris abbas. At quominus id admittamus duo potissimum obstant. Primum, quod prioris illius Vitæ auctor Petrum ipsum passim laudat. « Petrus, inquit, num. 28, multa de ejus (sancti Geraldii) mirabilibus referens, tale

A perhibebat miraculum patratum fuisse; » et num. sequenti: « Aliud quoque miraculi genus præfatus abbas Petrus narrabat. » Deinde idem auctor, num. 32, testatur ea miracula quæ enarravit, se ab aliis « qui ea certissime viderant et audierant, » accepisse. Quod Petro minime convenit, siquidem ea ipse coram positus viderat et propriis auribus audierat. An vero posterior ille auctor verbis illis quibus miraculum a Petro abbate scriptum laudat designare voluerit Vitam priorem quam a Petro abbate scriptam existimasset, non licet divinare. Certe prioris illius Vitæ auctor, quisquis tandem fuerit, nusquam ullum Petri scriptum de beati Geraldii miraculis memoravit, nec, si aliquando aliquod exstiterit, ad posteriorum memoriam pervenit. Ceterum præter duos illos auctores, beati Geraldii Vitam scripsit Joannes a Gulsia; beati Vincentii Laudanensis sæculo decimo quarto exente abbas; sed hæc Vita nihil aliud est quam prioris Vitæ compendium. Ex his priorem Vitam damus ad codices tres exactam; secundam habes apud Bollandianos. De Baldrico et aliis auctoribus, qui beatum Geraldum data occasione celebrarunt; inferius nonnihil dicemus. At mirari subit ambo ejus Vitæ scriptores, qui in Silva-Majori vixerunt, nihil fere de beati abbatis in illo monasterio præclare gestis dixisse. Quare visum est paulo fusius de iis agere, maxime de ejus instituti in varias provincias propagatione, quæ ipso adhuc superstiti, ut patet ex variis instrumentis, facta est. Sed prius agendum paucis est de C ejus ad Sancti Medardi abbatiam electione, quod nonnulli eam in dubium revocare non vereantur.

3. Testis est Lisiardus, seu potius Hariulfus, in Vita sancti Arnulfi episcopi Suessionensis, quam supra ad annum 1087 edidimus, beatum Geraldum in abbate Sancti Medardi Suessionensis, post ipsius Arnulfi abdicationem electum fuisse. Id tamen inficiantur recentiores nonnulli, quod ejus electionis nulla in duabus beati Geraldii Vitis mentio occurrat, imo nec in ullis Silvæ-Majoris monumentis, ubi

tamen non pauca supersunt, in quibus ipse Geraldus A testatur se, dimisso Sancti Vincentii monasterii Laudunensis regimine, post varias peregrinationes, quæ in utraque Vita singillatim recensentur, in Aquitaniam pervenisse. Hugo Menardus, qui in observationibus ad Martyrologium Benedictinum ad diem quintam Aprilis hunc Vitæ sancti Arnulfi locum laudat, innuit hunc locum de sancto Geraldo ad Suessionensem abbatiam electo ab amanuensibus additum fuisse, quod nihil, inquit, in Vita sancti Geraldi simile reperitur. Ac conjecturæ huic contradicit veterum codicum auctoritas, ad quos Vitam beati Arnulfi contulimus, in quibus omnibus beati Geraldi, qui postea Silvæ-Majoris in Aquitania monasterii auctor fuit, ad Sancti Medardi regimen electio iisdem verbis atque eodem modo describitur. B Porro Lisiardus qui hanc Vitam recognovit, et Hariulfus, primus ejus auctor, beatis Arnulfo et Geraldo æquales fuere, et utriusque, uti conjicere est, non ignoti. Lisiardus quippe, beati Arnulfi discipulus et ab eo in subdiaconum ordinatus apud Suessiones erat hoc ipso tempore quo Geraldus in abbatem Sancti Medardi electus fuisse dicitur. Hariulfus vero apud Gentulam, ubi vitam monasticam professus est, morabatur, Geraldo apud Corbeiam monasterii negotia tunc temporis procurante. Non itaque de hac electione dubitare licet; at facile crediderim Geraldum hujus abbatiae possessionem nunquam iniisæ; prohibente scilicet Pontio monasterii invasore, qui Bertæ reginæ potentia fretus, beatum virum exturbavit. Nec plura innuere videtur auctor C Vitæ sancti Arnulfi. Unde mirum non est si Vitæ beati Geraldi scriptores, imo et ipse Geraldus, electionis hujus nusquam meminerint, quam nempe commemorare nihil intererat. Nam Geraldus ad monasterii regimen nunquam admissus, nihil ibi memoratu dignum agere potuit, quod a Vitæ scriptoribus enarraretur; cum vero ea tantummodo ipse Geraldus in instrumentis Silvæ-Majoris scripserit, quæ post abdicatam Laudunensem abbatiam ei contigerant, nihil de illa ad monasterium Sancti Medardi electione dicere debuit, quæ verisimilius facta videtur ante hanc abdicatorem, cum monachorum suorum infidelitatis pertæsus de loci mutatione cogitaret. Utriusque enim Vitæ auctor eum, dimisso Laudunensis monasterii regimine, statim D abiisse commemorant; addit secundæ Vitæ auctor, id a Geraldo factum fuisse, ut ad eremum se conferret. Sed de ejus apud Silvam-Majorem gestis modo agendum est.

4. Præter ea quæ de beati Geraldi in Aquitaniam adventu, et Silvæ-Majoris monasterii initiis habet auctor Vitæ, multa discimus ex veteribus ejusdem loci instrumentis, quæ ipsius sancti viri curis exarata sunt. In eorum uno exponitur quo pacto pius abbas loci fundum acquisierit liberalitate Ogerii aliorumque vivorum nobilium, qui sponte ipsum locum in tanti viri favorem Deo consecrandum obtulerunt. Unicus Drogo Malliacensis abbas negotium

aliquid facessit, qui locum in quo monasterium struebatur sibi volebat vindicare, quod unus e suis monachis illum, concedente Ermentrude matrona, aliquandiu inhabitasset. At ille causa cecidit. Qua vero ratione Geraldus illum tandem plene obtinuerit, ex ipsiusmet narratione, quæ in Chartario Silvensi habetur, accipiendum est.

« Cum, inquit, ego Geraldus, licet indigne, abbas appellatus, primum in Silvam-Majorem venissem cum commilitonibus meis, et in loco, qui antiquitus appellatus est Altus-Villaris, nobis remanere placuisset, quæsimus possessores loci ipsius, ut ipsorum concessione ibi habitare possemus. Erat quidam vir, nomine Autgerius de Rions, cujus erat ipsius allodii medietas, nam alterius medietatis multi participes erant; sed ad ipsum Autgerium justitia et decima totius allodii pertinebant. Hic itaque Autgerius, divina inspiratione præventus, quidquid in ipso allodio habebat nobis donavit. Similiter Olivarius de Turre et fratres ejus Guillelmus Guilfrandi, et Arnaldus, Ostendus quoque et Bonæfusus de sancto Severino, et alii plurimi, qui partem clamabant in ipso allodio, quidquid ibi habebant libere nobis donaverunt. Inter quos quædam matrona fuit, nomine Ermengardis de Gistris, quæ etiam partem suam nobis dedit. Sed hæc matrona in hac sua parte habitationem dederat cuidam monacho Malliacensis cœnobii, solitariam vitam ducere volenti, ea tamen, ut ferebatur, conditione, quandiu ibi voluisset habitare: qui cum ibi habitare cœpisset, ac oratorium de terra fecisset, locus ipse ad manendum illi displicuit, habitationemque in alio territorio mutavit, ac ipsam capellam, quam fecerat, desertari permisit. Hic cum audisset quod nobis totum allodium donatum esset, nec sua particula excepta fuisset, atiiit ad suum abbatem, nomine Drogonem, rei que gestæ illi indicavit ordinem. Qui abbas ad concilium venit, quod eo tempore in Burdigalensi urbe fuit, ac de nobis quod ecclesiæ suæ possessionem invasissimus ibi querimoniam fecit. At nos magis volentes omnia relinquere quam quidquam cum lite retinere, quippe qui nostra dimiseramus, pro acquirenda pace rogavimus dominum Amatum Romanum legatum, ac dominum Guillelmum magnæ memoriæ Aquitanie ducem comitemque Pictavensem, cujus consilio et auxilio in prædicto loco remanseramus, quatenus illi ab ipso abbate impetrarent ut ipsam particulam nobis cum pace dimitteret, unde videlicet nihil proficui haberet, nec magis ibi ferarum quam hominum ac Deo servientium habitationem diligeret. Sed ille ab his et ab aliis pluribus episcopis et bonis viris postulatus respondit se hoc facere non posse sine fratrum sui monasterii concessione. Tunc dominus Amatus cum eo ad Malliacense cœnobium perrexit, secumque unum de nostris monachis, nomine Litherium, duxit. Cumque fratres ipsius loci in capitolio congregati essent ante dominum Drogonem suum abbatem, indicavit dominus Amatus coram omnibus

nostram petitionem; qui primum quidem valde contradixerunt. Sed tandem convicti ratione, quod non esset charitati simile ut id contradicerent, ad Dei servitium, unde nullum haberent subsidium, assensum præbuerunt. Itaque dominus Drogo abbas cum consensu monachorum quidquid in ipso nobis donato allodio clamabat dimisit; nobisque liberum concessit, præsentem domno Amato cardinali Romano cum capellanis suis Litgerio et Artaldo, et monacho nostro Litherio cum famulo suo Erluino. »

5. Adepta itaque plena et libera Silvensis territorii possessione Geraldus, Burdigalensem archiepiscopum, in cujus erat diocesi, adiit, ut ab eo monasterii sui libertatem obtineret. Facilem tam sancti viri precibus assensum præbuit pius antistes, eique amplissimum privilegium concessit; quod, ne in posterum violaretur, in concilio Burdigalensi ab aliis pontificibus et abbatibus confirmari curavit. Id ipsum narrat beatus abbas in notitia ea de re facta, quam in Chartario monasterii ad posterorum memoriam describi curavit sub hac forma :

« Omnia orta occidunt, et aucta senescunt, nec multum hominis tempus protenditur, ejusque memoria brevissima probatur; sed oblivio ne prorsus præterita absorbeat, necesse est ut rerum gestarum notitiam littera retineat, quatenus quid sit mutabile futuros non lateat. Igitur hoc præsens non ignoret Ecclesia, sed nec posteritas hinc hæreat ambigua, quod nostra gestum est præsentia. Ego itaque Geraldus Deo largiente abbas, quamvis indignus, diu optaveram eripi de mundanis fluctibus, quibus contundebar acrius quam fragilis ferre posset animus. Cæterum subjecti mihi minus obediebant, nec eorum ferrea molliri pectora quiverant, quos quidem sæcularia plus nimio negotia induruerant. Denique, monstrante divina clementia portum salutis, placuit animo antra petere solitudinis, ubi nulla esset sæcularis habitatio hominis. Itaque commendata episcopo cura commissi gregis, egressus sum de monasterio (S. Vincentii Laudun.) comitantibus paucis, ignorans omnino quo cursus foret itineris. Sed tandem Domino ducente, quippe qui nunquam abest sperantibus in se, pervenimus ad domnum Willelmum Pictavensem comitem, virum apprime nobilem, totius quoque Aquitanie ducem, qui lucum attribuit nobis congruum, Silva-Major nuncupatum. Quod

A vire. Sed et hoc stabilitum est ab ipso, eodem precante Willelmo, ut si quandoque, disponente Christo, villa creverit, nihilominus in ea archiepiscopus, vel quilibet minister ejus, quidquam habeat juris nec in clericis nec in laicis; sed omnia referantur ad abbatis dispositionem vel congregationis. Hoc etiam sibi nobisque providit, ut nihilominus ecclesiarum consecrationem, sacrosque ordines, vel chrisma ab archiepiscopo accipiamus, cum necesse fuerit. Sed hæc constitutio iterum ab eodem firmata est in proximo concilio, præsentibus Romanis legatis Hugone atque Amato, multoque aliorum episcoporum collegio. Hoc quoque definitum est ut, si quis hoc decretum violare tentaverit, se soiat excommunicatum, donec satisfecerit, tam

B ab archiepiscopo quam ab omnibus qui fuerunt in concilio. Necnon et hoc, consulente domno Amato, constitutum ut hoc cœnobium solummodo Romanæ foret Ecclesie subjectum, obque sui tutelam domno apostolico singulos annos solveret munus quinque solidorum. At ego jam descendens in defectum ætatis decrepitæ, jamjam curam monachorum cupiebam dimittere, atque minus utilis meliori cedere. Verum dominus Amatus a nostris rogatus fratribus, licet totis resisterem nisibus, tamen mihi ex parte domni apostolici testatus obedientiam, eorum commendavit providentiam. Acta est vero supradicta confirmatio Burdigalensis civitate in concilio, anno ab Incarnatione Domini 1080, indictione III, epacta xxvi, x Nonas Octobris, VIII anno VII Gregorii papæ,

C Philippo in Francia regnante. S. Willelmi Aquitanie ducis. Confirma ꝑ hoc Deus. Ego Amatus apostolicæ sedis legatus confirmo ꝑ. Ego Hugo sedis apostolicæ legatus confirmo ꝑ. Ego Gocelinus Burdigalensis archiepiscopus præsentem concilio concedo et confirmo ꝑ. S. Rodulphi Turonensis archiepiscopi. S. Willelmi Auxiensis archiepiscopi. S. Bosonis Santonenis episcopi. S. Ademari Engolismensis episcopi. S. Willelmi Petragoricensis episcopi. S. Raymundi Vasatensis episcopi. S. Hugonis Bigorrensis episcopi. S. Donaldi Agenensis episcopi. S. Petri Adurensis episcopi. S. Odonis abbatis Sancti Joannis (Angeriacensis). S. Drogonis Malliacensis abbatis. S. Raynaldi Sancti Cypriani (Pictav.) abbatis. S. Bertrandi Sancti Juliani [i. Juniani Nobiliaci] abbatis. S. Hildeberti Nantulliacensis abbatis. S. Fulchradii Sancti Salvatoris (Blavie) abbatis. S. Achelini, Gocelini Burdigalensis Ecclesie archidiaconi. »

D

6. Hoc ipso anno 1080 multi regionis vicinæ viri nobiles pontificum in Silvam-Majorem studium æmulati et Guillelmi Aquitanie ducis exemplo incitati, omnimodam Ecclesie Silvensi, quam Geraldus excitabat, libertatem unanimi consensu donaverunt, « ut, inquit, terrenis imperiis absoluta soli Deo serviat secunda. » Id ipsum testantur in veteri instrumento, quod ex chartario Silvensi Stephanotii noster descripsit. Ibi quippe adducto Willelmi seu Widonis Pictaviensium comitis et totius Aquitanie

ducis exemplo, qui « consentientibus et volentibus A cunctis suæ militiæ nobilibus » idem præstiterat, laudato etiam concilii Burdigalensis decreto, quo a sedis apostolicæ legatis aliisque episcopis sancitum fuerat ne quis sub anathematis interminatione monasterii Silvæ-Majoris libertatem violaret, hanc se libertatis concessionem acceptare et laudare declarant, imo ne in posterum aliqua circa hujus immunitatis usum difficultas suborietur, quibus potissimum capitibus illa concludatur declarant. Sic instrumentum rem exponit : « Necessè est ut breviter dicamus quæ sit illa libertas, quodve salvamentum quod ipsi Ecclesiæ a præfatis viris est traditum, ut scilicet nemo præter abbatem et monachos in toto allodio ad eandem ecclesiam pertinente, quidquam juris vel dominationis sive advocacionis in ulla prorsus re habeat, » etc. Ex iis viris nobilibus illustriores recensentur, Petrus vicecomes de Gavarreto, qui hanc libertatem « cum omni sui exercitus collegio » confirmavit. Guillelmus Amanei (*d'Amanjeu*), qui idem præstitit, « laudantibus, inquit, omnibus nostræ regionis nobilibus. » Cum eo subscripsere Bernardus frater ejus, Bernardus de Rionz et Vidianus ejus frater, Arnaldus, Raymundus de Bordis, Boso de Montremblant et Bernardus de Scutiano (*d'Escoussans*). Præter hos omnes Bernardus de Boivilla vicecomes, Arnaldus de Blancaforto aliique multi nobiles milites, qui ibi aderant, sese futuros Ecclesiæ Silvæ-Majoris defensores, etc., adversus quoslibet sponderunt. Eandem Silvensis monasterii libertatem cum jurejurando super sacra Evangelia præstito solemniter C confirmarunt die sancto Paschæ iidem, aut certe eorum posteri, cum aliis totius regionis viris nobilibus, sub Gaufrido abbate sexto. Has omnes possessiones et immunitates confirmarunt sequentibus temporibus Aquitanicæ duces et alii proceres. Accessit etiam sedis apostolicæ auctoritas, ut ex bullis Alexandri, Lucii, Cælestini et aliorum Romanorum pontificum patet, sed hæc fusius persequi ad præsens institutum nihil attinet, qui beati Geraldi gesta illustrare suscepimus, non Historiam Silvæ-Majoris exhibere.

7. Geraldi itaque ac discipulorum ejus sanctitatis fama brevi Aquitaniam pervagata, in dissitas quoque et externas provincias pervolvit, multique ad novum monasterium convolarunt, ut ibi sub tanti Patris disciplina, abjectis sæculi pompis, Christo militarent. Alii vero, quibus id non licebat, sua saltem Deo consecraverunt, præliorum et facultatum facta monasterio donatione. Sed cum tantam discipulorum multitudinem capere non potuisset unius monasterii angustia, (et quidem fraudandæ non erant tanto virtutis exemplo aliæ provinciæ), in vicinis primum regionibus excitata fuere monasteria pro Silvensibus monachis, tum etiam in dissitis, quæ beatus Gerardus, transmissis illuc discipulorum suorum coloniis, in accurata regulæ Benedictinæ observatione florere fecit; atque hæc prima fuere congregationis Silvensis initia, quæ postmodum celebris fuit non in

Aquitania solum aut in Vasconia, sed etiam in tota Gallia, in Belgio, in Anglia, in Navarra et aliis Hispaniarum provinciis, in quas fere omnes regiones, vivente adhuc Geraldo, propagata fuit. Quæ loca sæculo sequenti Silvæ-Majori subdita erant singillatim recenset Cælestinus papa in bulla ad Petrum abbatem anno 1197 data; sed de iis solummodo agere visum est quorum initia ipse Geraldus in monasterii sui chartario describi curavit.

8. Paulo post Silvæ-Majoris monasterii constructionem Geraldus ipse fundamenta jecit cœnobii de Trajecto ad Garumnæ ripam siti, loci fundum suppeditante Raymundo-Willelmi, ut ex foundationis charta patet, qua is ipse Raymundus dat « domno Geraldo primo Silvæ-Majoris abbati partem allodii de Trajecto super ripam Garumnæ, ubi possit fieri monasterium cum suis officinis, hortisque et pomariis, ac discursu a flumine usque ad proximam paludem molendini. » Hanc chartam idem vir nobilis « cum omnibus filiis suis super altare Dei Genitricis et sanctorum apostolorum Simonis et Judæ, » id est ipsius ecclesiæ Silvæ-Majoris, posuit ad majoris firmitatem; Willelmus vero Aquitanorum dux eandem huic novæ coloniæ « salvitatem » dedit, quom ipse et alii proceres Silvæ-Majori concesserant.

9. Haud diu postea Petrus vicecomes Gavarrensis in prædio suo, « Gavaret » dicto, monasterium extruxit in honorem Sancti Sepulcri, quod compluribus terris et redditibus dotatum subjectum esse voluit « domno Giraldo » ejusque successoribus Silvæ-Majoris abbatibus; ita ut, inquit ille in foundationis charta, « semper abbas Silvæ-Majoris sit abbas Sancti Sepulcri, et qualis religio et vita ibi tenetur, talem faciat et hic teneri; et qualem potestatem habet in illius ecclesiæ monachis, rebus et possessionibus, talem habeat et in istius, quatenus semper locus Silvæ-Majoris et Sancti Sepulcri in Dei servitio et bona religione unum sint; pariterque paupertatem et abundantiam patientur, salva auctoritate archiepiscopi Auxiensis et episcopi Adurensis. » Chartæ subscripserunt Willelmus archiepiscopus Auxiensis, Petrus Adurensis episcopus, Arnaldus Rotgerius donatoris frater, Stephanus de Calmonte (*Caumont*), Raymundus, Guillelmus de Mezerolis, Petrus de Vico, Amanevus de Tillieto, Odo de Pardiliaco, etc. Eandem donationem solemniter confirmavit Petrus fundatoris filius, cujus rei notitia habetur in Chartario Silvensi, quam hic exhibere nemini fore ingratum speramus. « Petrus Gavarrensis vicecomes Petri vicecomitis filius, summa cum devotione monasterium, quod Silva-Major dicitur, veniens, beneficia loci et orationes ab abbate G. et cæteris fratribus suppliciter postulavit. Huic vero tam laudabili petitioni tam abbas quam congregatio fratrum libentissime præbentes assensum, capitulum introduxerunt, atque ibi cum libro, ut moris est, beneficii investituram præbuerunt. Ipse autem nihil cunctatus, loco et hora eadem dedit et concessit ipsis quidquid pater suus antea dederat, id est mo-

nasterium Gavarreti cum omnibus appendicils suis tam acquisitis quam acquirendis. » Ex aliis item chartis patet Gavarretenses vicecomites in monasterio Sancti Sepulcri admodum liberales fuisse. Quin et paulo post beati Geraldii obitum, sub Gaufridi abbatis regimine, Agnes vicecomitissa parthenonem juxta virorum monasterium condidit, ubi moniali facta est. Porro etsi in plorisque ejusmodi chartis nullus exprimaturs annus, primam tamen hujus loci fundationem ante annum 1092 factam fuisse ex hoc patet quod Petrus episcopus Adurensis qui ei subscripsit, et nonnulla eidem monasterio contulisse dicitur in altera charta, hoc ipso anno 1092 ad superos abiisse dicatur in veteri Necrologio monasterii Sancti Severi in capite Vasconix, in quo legitur: « Idibus Junii depositio domni Petri Adurensis episcopi bonæ memoriæ, anno 1092. » Cæterum virginum Gavarretense monasterium sæculo XIV monasterio virorum, cui vicinum erat, unitum fuisse creditur, istud vero a Calvinianis direptum exinde monachos non aluit. Superest tamen hodieque ecclesia satis ampla et culta cum priore, qui aliquot sacerdotes ad divina officia utcumque explenda ibi sustentat. Gavarretum porro oppidum est in Wasconia hodierna, olim Adurensis diocesis, postea vero, reclamantibus licet Adurensibus, Auxitanæ attributum.

10. Ad eundem annum 1092 revocari debent initia monasterii Beati Nicolai in insula de Rugiana (Rogans) in finibus Santonum, cui exstruendo locum aptum, et multas possessiones ad ejus dotationem monachis Silvæ-Majoris suppeditavit Elias de Didonia cum uxore sua Avicia et filiis Galtero, Gifardo et Elia. Laudatum annum præfert charta donationis, quæ in ipso Rugiano castello data est anno 1092, indict. XV. Præsentibus inter alios aderant « Stephanus abbas et eremita de Cordano insula, » et Herlegius prior Silvæ-Majoris cum aliis multis, quos recensere singillatim nihil interest.

11. Eisdem temporibus Dimo vir nobilis cum uxore sua et liberis concessit monasterio Silvæ-Majoris ecclesiam Sancti Petri de Neronis-Villa, in diocesi Senonensi sitam, ubi monachi aliquot instituti fuerunt. Hanc fundationem tempore beati Geraldii factam fuisse colligimus ex consensu Richerii Senonensis archiepiscopi, qui anno 1096 vita functus est. Hujus autem loci facultates augendi occasionem præbuit insigne miraculum, quod in veteri notitia Chartarii Silvensis, absque ulla temporis nota, his verbis refertur. « Fuit quidam miles, nomine Fulco Faicus, qui habuit quemdam filium clericum, nomine Garmundum. Hic cum in adolescentia sua sæcularis vitæ actibus superflue intentus, omnium carnis voluptatum se jugo supposuisset, et, quod est gravius, in Simoniacam hæresim delapsus contra Dei voluntatem illicita multa perpetrasset; tandem gravi dolore membrorum percussus, mortem esse vicinam æstimans, ecclesie Sanctæ Mariæ Majoris-Silvæ et Ecclesie Sancti Petri Neronis-Villæ seipsum donavit, et a quodam monacho loci illius

habitu religionis accipiens, pristinae sanitati illico redditus est. » Recensentur postea varix donationes, quas Fulco Garmundi pater, Hauvinus ejus frater, alique viri nobiles, viso hoc miraculo, ecclesie Neronis-Villæ, quæ ibidem « divina manu consecrata » dicitur, fecerunt.

12. Haud minus celebris erat apud Aurelianos Geralki ejusque discipulorum fama, quæ multorum conversioni occasionem præbuisse dicitur, et erectioni monasterii Sedis-Meri (Semoy), haud longe ab hac urbe siti. Quod a Tecelino viro nobili his temporibus excitatum est, data Silvensibus monachis Sancti Bartholomei ecclesia, cum multis possessionibus ad sustentandos monachos e Silva-Majori excitos, qui ibi deinceps usque ad nostram ferme ratem perseverarunt. Hic locus mox in prioratum, ut vocant, simpliciter redactus etiam nunc Silvæ Majori subjectus est, sed vix supersunt exigua antiqui monasterii rudera. Varias eidem loco ab Alberto Tecelini filio, aliisque viris nobilibus deinceps donationes factas, exhibet chartarium Silvense. « Domos, viridarium, curtem, » etc., apud Aurelianos vivente adhuc sancto Geraldo habuerunt Silvenses monachi, ut discimus ex veteri notitia ab ipso Geraldo facta, in qua testatur Theodericum se huc transmisisse, ut aliquot monasterii sui possessiones a calumniatoribus vindicaret; sic quippe habet:

« In Christi nomine, ego Giraudus, humilis abbas Sanctæ Mariæ monasterii Silvæ-Majoris, notum fieri volo fidelibus sanctæ Dei Ecclesie, tam præsentibus quam futuris, quod quidam frater, nomine Theodericus, filius Anselmi, despecta quam exercebat mundi militia, salvationem animæ suæ quærens ad nos confugit, et devotus susceptus est. Contulit etiam cum persona sui, quam Deo et sanctæ Mariæ et sancto Benedicto per manus nostras obtulit, de rebus suis et parentum suorum, præter id quod secum attulit, Aurelianis civitate domos cum viridario et curte et terram adjacentem, quam tenebat. In ipso etiam prospectu civitatis vinearum arpennos septem... Non multo vero temporis labente curriculo, mater illius et frater cuidam patri harum rerum injuriosam injecerunt calumniam; unde ego abbas et fratres mei misimus ipsum confratrem nostrum Theodericum, ut quod monasterio beatæ Mariæ contulerat, plene acquietaret. Factum est ita gratia Dei, » etc. Forum in eadem civitate situm, et alias possessiones in vicinis vicis sitas eidem monasterio contulit Gelduinus Philippi regis familiaris, ut ex altera notitia discimus sic rem exponente. « Quidam de familia domini Philippi Francorum regis Gelduinus nomine, ipso rege consentiente et consulente, omnem mundi gloriam reliquit, ac se suæque ecclesie Silvæ-Majoris tradidit, habitumque sanctæ conversationis e domno Geraldo, primo ejusdem loci abbate suscepit. Hic ergo, » etc. ubi recensentur res ab ipso Gelduino collatæ.

13. Anno 1083 Philippus Francorum rex regni sui anno 23 dedit « ecclesie Sanctæ Mariæ matris

Domini; quæ dicitur Silva-Major,) capellam Sancti A
 Leodegarii in silva Lesgia (*l'Esque*), cum suis ap-
 pendiciis. Regiæ chartæ subscribunt majores regni
 officiales, eam vero relegit Gislebertus regis clericus
 ad vicem Gosfridi cancellarii et Parisiorum episcopi.
 In altera charta Philippus hoc se fecisse testatur,
 cum multa de sancta monachorum Silvæ-Dei con-
 versatione audisset a duobus monachis, quos ipse
 dominus Giraudus primus loci abbas miserat; sed
 notæ chronologicæ, quæ in posterioris hujus chartæ
 apographo nostro habentur, mendosæ sunt. Mona-
 chos vero Silvæ-Majoris jam tunc, vel saltem paulo
 post ibi institutos fuisse constat. Et quidem in Dulla
 Cœlestini III sæculo sequenti data, inter alios re-
 censentur « prioratus sancti Leodegarii et sancti
 Pauli de nemore et Bellævallis in diœcesi Suession-
 ensi. »

14. Verum his omnibus celebrior fuit Sancti Dionysii prope Montes in Hannonia fundatio, quam abbatiam Sancto Geraldo, ejusque successoribus subjectam voluit esse Richildis Flandrensium comitissa, loci conditrix. Huc proferre juvat foundationis tabulas ex Chartario Silvensi.

« Ego Richildis comitissa, mater Balduini comitis filii magni Balduini, qui tenuit principatum utriusque scilicet Flandrensium et Hainocensium (*Hainaut*) pagi, cernens totum mundum ruere ad occasum, atque cunctos mortales magis subditos peccatorum tenebris quam veritatis luci, cœpi tractare de salute meæ meique filii animæ, quomodo possemus sanctæ matris Ecclesiæ casum relevando oculis Judicis placere superni. Talia mihi sæpe cogitanti ac ingemiscenti occurrit intentio, relevato quodam locello sancto Dionysio dedicato, statuere ibi fratres juxta regulam beati Benedicti militantes. Tempore vero quo hæc meo versabantur animo, erat inceptum monasterium in loco Silva-Major nuncupato, ubi Deus suos servos mira augebat dispositione, quippe cui famulabantur tota intentione. Huic igitur ecclesiæ placuit præfatum locum subjicere, ut ex tam nobili congregatione semper abbatem suscipiat, qui ecclesiam Sancti Dionysii recte disponat. De nostra equidem circumjacenti possessione tantum loco cantuli, ut abbas honeste posset haberi. Dominus itaque Geraldus, Silvæ-Majoris abbas primus, de suis monachis illuc misit, primumque abbatem constituit. Census autem 12 denariorum auri ibi statuitur, ut singulis annis initio Quadragesimæ sanctæ Mariæ, in cujus honore Silvæ-Majoris monasterium dedicatum est, persolvatur; hunc vero locum et cætera pertinentia ad ipsum ita omnium absolvimus potestate, ut nemini in eo quidquam juris vel dominationis, sive advocacionis liceat habere, nisi abbati et fratribus ecclesiæ. Sed et dominus Geraldus Cameracensis episcopus, quod in ecclesia sive altari habebat episcopale jus Deo propter religionis Christianæ culturam donavit, ut ibi degentes monachi omni prorsus inquietudine sint liberi. Quod si quando, quod absit, abbas sancti Dionysii contra regulam

egerit, ad abbatem Silvæ-Majoris ipse veniat, qui male acta corrigat; similiter et monachus qui abbati rebellis fuerit. Ut autem hæc auctorizabiliora habeantur, nobilium virorum testimonio roborantur, quorum nomina subnotantur: S. Gerardi Cameraensis episcopi. S. Anselmi de Ribodimonte; S. Balduini de Tornaco; S. Gisleberti præpositi de Nivella, aliorumque multorum, qui huic assertio in terfuerunt.

« Acta sunt itaque hæc anno ab Incarnatione Domini 1082, indictione v, epacta xviii, concurrente v, imperante Henrico Romanorum rege. S. Balduini comitis. S. Richildis matris ejus. » Superest hodieque monasterium Sancti Dionysii in Brocaria (*Broqueroy*) celebre prope Montes Hannoniæ urbem.

B 15. Paulo post beati Geraldii obitum Hugo comes Registensis (*Retel*) Noviciense monasterium condidit, in quo instituti sunt monachi Silvenses, quod hactenus sub prioratus, multis abbatibus præferendi, titulo subsistit Silvæ-Majori subjectum. Situm est haud procul a Regiteste Remensis diœcesis oppido, hodie a RR. Patribus congregationis Sancti Vitoni inhabitatum. In vicinas quoque diœceses, id est per totam Belgicam II, seu provinciam Remensem, propagata fuit Silvæ-Majoris congregatio, ubi haud minus quam in Aquitania celebre erat Geraldii alumni sui nomen; imo et transmissio mari, apud Anglos celebrata fuit accurata regularis disciplinæ observantia Silvensium monachorum; qui labente hoc undecimo sæculo in ea regione jam florebant, sed

C multo majores in Hispania progressus fecere.
 16. Regnabat tunc apud Aragonem Sancius Ranimiri filius, qui cum, adjecta regno suo Navarra, ecclesias non paucas in his regionibus condidisset et dotasset, occasionem eum adeundi multis clericis et monachis præbuit. Inter istos vero fuere aliquot e Geraldii discipulis, quos pius rex benigne susceptos in ecclesia apud vicum Rostam instituit, ut ibi monasticæ vitæ exercitiis operam darent; eosque, cum ibi nimia paupertate premerentur, variis possessionibus postea donavit. Hæc omnia discimus ex veteri notitia, quæ ea de re habetur in sæpe laudato Chartario Silvensi, ubi Sancius ipse sic rem enarrat. « Hactenus, inquit, in Hispania raro fuit Christiana religio servata; sed postquam lex Romana a sanctis Patribus constituta nostris temporibus introducitur, ac nubilus error veniente luce prope pellitur, adventibus e partibus diversis clericis et monachis Ecclesia Christi dilatatur. Itaque quidam monachi ad me venerunt, qui se missos a domno Geraldo Silvæ-Majoris abbate dixerunt. Erat autem iste abbas ejusque discipuli diffamati late per Hispaniam, qui de patria progressi in Silva-Majori dignam Deo exercebant militiam. His igitur monachis prius ecclesiam in villa, nomine Rosta, donavi, quam illis omnium dominatione liberavi; sed ex ea minus necessario capiebant, quo tamen contenti satis arctam ducebant vitam. Sed cum post ea ad eos gratia visendi venissem, eorumque ni-

miam cognovissem paupertatem, aliam non longe a referre juvat, quod pro eo tam vivo quam defuncto fieri curavit, in perenne ob tot beneficia ab eo accepta grati animi monumentum. Quod quidem institutum, ne forte post longa temporum intervalla in desuetudinem abiret, convocatis in capitulum fratribus, usque ultro consentientibus, publico instrumento inserti voluit, quod in Archivi Silvensibus sub hac forma habetur.

« In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Notum fieri volumus cunctis sanctæ Ecclesiæ fidelibus, tam posteris quam presentibus, quod dominus Willelmus venerabilis Aquitanie dux, quidquid habebat in territorio, quod Silva-Major appellatur, sanctæ Mariæ tradidit, atque omni libertate donavit. Ego itaque Geraldus, providentia Dei abbas primus, cum omni fratrum collegio decrevimus, decretum, que in congregatione statuimus ut pro hoc aliisque beneficiis quæ plurima erga nos operatur, in nostra semper orationis memoria habeatur; quatenus a Christo remunerationem mereatur. Hoc quoque constituimus, ut pro eo singulis hebdomadis specialis missa canatur, atque quanta singulis fratribus, tanta ei quotidie decernatur præbenda pro eo pauperibus eroganda. Quod ita definitum est, ut sicut hoc in vita ipsius agitur, non minori studio post mortem, quandiu steterit ecclesia, agatur. Necessarium ergo duximus ut hoc memoriæ chartisque mandetur, ne futurorum negligentia privetur. Scriptæ sunt itaque duæ similes chartulæ, ut præfatus dux habeat unam, altera vero sit apud ecclesiam. Quod si forte quisquam huic decreto contraire præsumperit, anathematis periculo reus erit, donec satisfactione obedierit. Ad confirmandum ergo hujus rei testimonium subscripsimus nomina eorum, qui huic decreto interfuerunt: S. Roberti de Burgundia; S. Willelmi Elyæ Burdegalensis; S. Petri vicecomitis de Castellione; S. Amanewi de Marcha; S. Rodulphi de Sancto Eligio. »

17. Geraldus autem tot beneficiorum a pio rege acceptorum non immemor statuit ut unus semper pauper loco illius regis vel ejus successorum in monasterio Silvensi nutrireretur. Decretum et de re factum huc proferre libet.

« Testamentum monasterii Beate Mariæ de Silva Majore ad regem Sancium Aragonensem. Ex auctoritate Dei Patris omnipotentis, ex petitione regis Sancii confirmo, et successoribus nostris tenendum præcipio, quatenus pro rege Sancio, et pro unoquoque de successione ipsius pauper unus in conventu isto accipiat, ut monachus fiat omnino sine pecunia, loco regis vestiatur, manducet et bibat et oret; similiter pro successoribus. Si moritur unus de pauperibus qui facti sunt monachi pro regibus, alter loco ejus subrogetur. Omnis capitulus responderunt: Amen; fiat, fiat. » Acceptis rex his litteris Geraldo gratias egit, ut ex ejus rescripto habemus, quod pariter e Chartario Silvensi huc proferimus.

« Rescriptum Sancii regis ad beatum Geraldum. Quia pro me et successoribus meis in capitulo vestro talia confirmastis, Deus vobis retribuatur, et nos, si vita comes fuerit, non erimus ingrati. Ad præsens ex auctoritate Dei et nostra confirmamus et posteris nostris confirmandum proponimus, quatenus omnia dona quæ dedi vobis, vel quæ daturus sum ego vel posteris nostri, ita libera sint ubicunque, quod neque ecclesiastica persona, neque sæcularis audeat inquietare, sicut nostra propria palatia: si quis inquietaverit, seu inquietantibus consenserit, iram Dei cum detrimento sui corporis incurrat. Custodientibus vita et pax. Hoc concedo, hoc confirmo, hoc posteris meis memoriale cum salute relinquo. Hoc signum divinæ recognitionis, et hos testes in quibus manet testimonium. »

18. Haud minus sollicitus fuit pius abbas pro Willelmo Aquitanorum duce. Ejus statutum huc

A referre juvat, quod pro eo tam vivo quam defuncto fieri curavit, in perenne ob tot beneficia ab eo accepta grati animi monumentum. Quod quidem institutum, ne forte post longa temporum intervalla in desuetudinem abiret, convocatis in capitulum fratribus, usque ultro consentientibus, publico instrumento inserti voluit, quod in Archivi Silvensibus sub hac forma habetur.

« In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Notum fieri volumus cunctis sanctæ Ecclesiæ fidelibus, tam posteris quam presentibus, quod dominus Willelmus venerabilis Aquitanie dux, quidquid habebat in territorio, quod Silva-Major appellatur, sanctæ Mariæ tradidit, atque omni libertate donavit. Ego itaque Geraldus, providentia Dei abbas primus, cum omni fratrum collegio decrevimus, decretum, que in congregatione statuimus ut pro hoc aliisque beneficiis quæ plurima erga nos operatur, in nostra semper orationis memoria habeatur; quatenus a Christo remunerationem mereatur. Hoc quoque constituimus, ut pro eo singulis hebdomadis specialis missa canatur, atque quanta singulis fratribus, tanta ei quotidie decernatur præbenda pro eo pauperibus eroganda. Quod ita definitum est, ut sicut hoc in vita ipsius agitur, non minori studio post mortem, quandiu steterit ecclesia, agatur. Necessarium ergo duximus ut hoc memoriæ chartisque mandetur, ne futurorum negligentia privetur. Scriptæ sunt itaque duæ similes chartulæ, ut præfatus dux habeat unam, altera vero sit apud ecclesiam. Quod si forte quisquam huic decreto contraire præsumperit, anathematis periculo reus erit, donec satisfactione obedierit. Ad confirmandum ergo hujus rei testimonium subscripsimus nomina eorum, qui huic decreto interfuerunt: S. Roberti de Burgundia; S. Willelmi Elyæ Burdegalensis; S. Petri vicecomitis de Castellione; S. Amanewi de Marcha; S. Rodulphi de Sancto Eligio. »

19. Particulatim præscripsit pius abbas quid pro quovis defuncto, sive ex monasterii sui monachis, sive ex aliis fœdere spirituali ipsi conjunctis, præstandum esset, quæ omnia in libro ad hoc destinato describi curavit. In necrologio autem non solum istorum, sed etiam aliorum benefactorum nomina inseri voluit, ut aliqua saltem eorum memoria quotannis, die eorum obitus in fratrum congregatione fieret. Quid vero pro suæ congregationis monachis dicendum aut faciendum instituerit, discimus ex notitia quam ipsemet beatus abbas ea de re edidit.

« Cognoscant, inquit, omnes tam presentes quam subsequenti, quod ego Geraldus abbas sanctæ Mariæ Silvæ-Majoris quamvis indignus, utilitati vivorum et mortuorum consulens, communis totius congregationis consilio stabilivi, et ut in æternum permaneat litteris mandari præcepi. Si quis nostræ congregationis decesserit sæculo, nobiscumque sepultus fuerit, usque ad annum panis et vinum pauperibus pro eo tribuetur, et usque ad triginta dies ab omnibus missa et vigiliæ mortuorum communiter

celebrabuntur; ita autem ut priores septem missæ et vigiliæ solemniter pulsatis siguis omnibus persolvantur; sacerdotum vero unusquisque pro eo septem missæ perorabit; qui sacerdos non est, tria psalteria; qui ad psalterium nondum pervenit, usque ad triaginta dies septem psalmos quotidie cantabit; qui autem nescit, septies quotidie *Miserere*; qui vero nec *Miserere*, septies quotidie *Pater noster*, etc. Reconsentur postea societates Silvensium monachorum cum aliis ecclesiarum seu monasteriorum conventibus, quas fuscus hic persequi non vacat. Eam quam ipse Geraldus cum Odone abbate sancti Joannis Angeriensis in capitulo Silvæ-Majoris iniiit, refert Papebrochius in observationibus præviis ad ipsam beati Geraldus vitam num. 18, quam ibi cuique videre licet, sicut et nomina plerarumque ecclesiarum quæ cum Silva-Majori precum societatem habebant. In his tamen aliquot menda amanuensium errore irrepserunt; sic S. Mauritii... Usercensi, Genevensi scriptum est, pro S. Maurini, quæ abbatia est in diocesi Aginnensi; Usercensi, id est « Uzerche » apud Lemovices, et Genercensi, vulgo « S. Pé de Generez » in diocesi Tarbeinsi.

20. Geraldus obitum ad annum 1095 revocari debere, nemo, ut quidem videtur, inficiari potest. Id quippe disertis verbis habent secundæ Vitæ auctor, Hugo Flaviniacensis abbas in Chronico Viridunensi scriptor synchronus accuratissimus, et auctor Chronici Malleacensis seu sancti Maxentii. Non minus certus videtur esse dies ejus mortis, cum in utraque Vita ipsis Nonis Aprilis vir sanctus ad superos evolasse dicatur; nec dissentit Hugo Flaviniacensis, qui habet anno 1095, feria quarta, die xi Nonas Aprilis, a noctis medio usque ad auroram stellæ e cælo cadere visas fuisse; tum subjungit: « Eadem nocte Giraldu abbas Silvæ-Majoris migravit ad Dominum. » Id tamen die sequenti contigisse scribit auctor Chronici Malleacensis, qui sancti Geraldus mortem et stellarum e cælo casum viii. Idus Aprilis consignat. At ei non solum Hugonis, sed et utriusque Vitæ sancti Geraldus scriptoris præferenda est auctoritas. Et quidem hac ipsa die memoratur in vetusto Necrologio monasterii Sancti Petri Carnotensis. In Necrologio Corbeiensi, quod non multo post ipsius Geraldus obitum exaratum est, hæc leguntur: « Nonis Aprilis obiit Giraldu Stephani Silvæ-Majoris abbas et monachus nostræ congregationis. » Eadem die festivitas ejus in vetusto Silvæ-Majoris Calendario præscribitur. Hinc merito Geraldus nomen Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino die 5 Aprilis consignavit, ubi « magnæ patientiæ et humiliatis vir » appellatur; qui vero ejus memoriam ad alios dies revocarunt, hunc beatum virum cum aliis sanctis cognominibus confundisse videntur. Quod potissimum contigisse non dubitamus die 13 Octobris, quod hac ipsa die sancti Geraldus Auriliacensis apud Arvernos, proindeque in Aquitania, comitis celeberrimi in vetustis Monumentis memoria fiat. Hinc Molanus hac ipsa die in sanctorum Belgii

Natalibus, laudato Rubensvallis Martyrologio, ubi sancti Geraldus confessoris memoria habetur, Geraldus nostri laudes ex veteri poeta, et ex Lisiardo prosequitur. Ferrarius vero in catalogo generali sanctorum eadem die Geraldum nostrum, cum Gerardo Auriliacensi, atque alium ejusdem nominis abbatem Lemovicensem laudat; at Bucelinus licet nostrum Geraldum jam die 5 Aprilis consignasset, ejus tamen memoriam iterum repetit 13 Octobris. Sed hæc persequi fuscus nihil juvat. Fatendum est tamen præcipuam beati Geraldus festivitatem antiquitus celebratam fuisse die 21 Junii, quod ea die sacrum ejus corpus e terra levatum fuerit. Id constat ex litteris Ottonis Aquitanicæ ducis, quas infra exhibebimus. Duplex ejus festum commemorat Silvense Kalendarium: scilicet ejus obitus, ut modo dicebamus, die 5 Aprilis, et Revelationis, die 21 Junii.

21. Porro adeo celebris fuerat beati Geraldus, etiam adhuc viventis, sanctitas, ut statim post mortem nemo dubitaverit eum sanctum appellare, ac reliquias ejus ac tumulum venerari, etiam priusquam a summo pontifice inter sanctos authenticè relatus fuisset. Id non solum ex utroque ejus Vitæ auctore constat, sed etiam ex Baldrico tunc abbate Burgulienensi, postea archiepiscopo Dolensis Ecclesiæ, qui accepto beati abbatis, qui ejus amicus fuerat, mortis nuntio, statim, pro illorum temporum more, versus conscripsit in varias Ecclesias transmittendos, in quibus Geraldum « sanctissimum » appellat, atque eum precibus, ut alii defuncti, non indigere; quin et eundem, ut sibi aliisque viventibus subvenire non dedignetur, exorat. Aliquot ex istis versibus huc proferre nemini fore ingratum censemus. Cæteros qui legere volet, adeat, si libet, Chesnium tomo IV Historiæ Francicæ scriptorum.¹

Cum pro defunctis solesant orare fideles,
Proque sibi charis perpetuent lacrymas;
Pro Patre Gerardo nihil est utriusque necesse,
Qui cæli civis incola vixit humi.
Silvæ-Majoris jacet hic sanctissimus abbas,
Abbatum splendor, et monachile decus.
Gallia, congaude Gerardo, quem genuisti,
Ac cineres sanctos hic venerare soles.
Ora pro nobis, Gerardo, Pater reverende:
Non opus est pro te nos aliud petere.

22. Procedente tempore cum miracula ad beati Geraldus tumulum frequenter fierent, visum est operæ pretium sacrum ejus corpus, ne qui, ut innuere videtur secundæ Vitæ auctor, ipsum furarentur, alio transferre, « ubi secretius et tutius haberetur. » Id tempore Petri septimi abbatis, qui olim beati viri discipulus et capellanus fuerat, factum fuisse narrat uterque Vitæ auctor, convocatis ad hanc solemnitatem episcopis, abbatibus et aliis viris nobilibus. Non tamen in sanctorum numero publico decreto relatus est Geraldus ante sæculi xii finem. Tunc quippe duo monachi Silvæ-Majoris Romam adeuntes, pontifici, qui tunc Cælestinus III erat, litteras obtulerunt, ab archiepiscopo Burdigæ-

lensi aliisque provinciæ episcopis, abbatibus et viris nobilibus scriptas, quibus Geraldus sanctitas assereretur, quam incorrupti mores dum viveret, et infinita propemodum miracula ab eo tum vivente tum defuncto patrata inconcussa approbant. His examinatis ac ponderatis, ac nonnullorum episcoporum Gallicanorum, aliorumque qui forte tunc Romæ aderant, testimonio comprobatis, sancivit pontifex Geraldus nomen in sanctorum catalogo esse ascribendum, æqueque festivitatem deinceps in provincia Burdigalensi fieri celebrem voluit, dato diplomate, quod hic exhibemus, quod hujus canonizationis gesta clarius exponat.

« CŒLESTINUS episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus per provinciam Burdigalensem constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

« Sicut phialæ aureæ odoramentorum plenæ orationibus sanctorum (*Apoç. v. 8*) in conspectu Akissimi, ad expiandam crimiæ nostrorum corruptelam odorem suavitatis emittunt; ita salutis nostræ plurimum credimus expedire, si eorum in terris celebrem habeamus memoriam, ipsorum merita solemnibus recolendo præconiis, quorum in cælo speramus intercessionibus assiduis adjuvari. Sane eum dilecti filii G. et P. monachi Silvæ-Majoris ad sedem apostolicam accessissent, et de sancta conversatione, vita et meritis beati Geraldus, ipsius monasterii fundatoris, tam per litteras venerabilium fratrum nostrorum Burdigalensis archiepiscopi et suffraganeorum ejus, quam aliorum, abbatum videlicet et nobilium, nos plenarie instruxissent, et plurima certe indicia eorum nobis et fratribus obtulissent, et per venerabiles fratres nostros Rothomagensem archiepiscopum, Catalaunensem episcopum, et quosdam alios, (qui miracula quæ Dominus per illius sancti viri merita operatur plenius cognoverunt,) certiores fuisset effecti; auditis etiam virtutis ejus et miraculorum insigniis, et quod inter carnales spiritualem, inter homines etiam angelicam conversationem habuisset, ipsum, qui corporaliter dissolutus cum Christo esse meruit, (ne debito ipsius honori et gloriæ quodammodo videremur detrahere, si sanctificatum a Domino permitteremus ulterius devotionis humanæ veneratione carere) de fratrum nostrorum consilio canonizavimus, et decrevimus ipsum in sanctorum catalogo numerandum. Cum ergo lucerna ejus sic arserit in hoc mundo, quod per Dei gratiam jam non sub modio, sed super candelabrum (*Luc. xi, 33*) meruerit collocari, ut in se ardens per opera charitatis, luceat aliis per exemplum: universitatem vestram rogamus, monemus, et auctoritate qua fungimur præcipiendo mandamus, quatenus ad venerationem ipsius devote ac salubriter excitati, ipsum festivitate solemniori, constituta die, annis singulis excolatis, ut idem orationibus votivis pulsatus, pro nobis apud Dominum intercedat.

« Datum Laterani v Kalendas Maii, pontificatus nostri anno vii, » id est anno vulgaris æræ MCCCXVII cum

Cœlestinus anno 1191, mense Aprili, in Clementis III defuncti locum substitutus fuerit. Idem pontifex paulo post, id est vi Idus Maii ejusdem anni, indictione xv, Petro abbati (qui totum hoc canonizationis sancti Geraldus negotium præcipue curaverat) ejusque fratribus amplissimum diploma concessit, quo omnia privilegia et bona, quæ ibidem recensentur, monasterio Silvensi asseruntur et confirmantur.

23. Scripsit idem pontifex Ottoni Aquitaniam duci, ut eum faceret certiorum de beati Geraldus canonizatione, invitaretque eum ad celebrandam tanti viri festivitatem. Has Cœlestini litteras videre non licuit, sed præ manibus habemus duas ipsius Ottonis ea de re epistolas, in quarum prima archiepiscopos, aliosque Aquitaniam prælatos monet, ut festivitatem sancti Geraldus in suis synodis promulgent; in altera vero suis ipsius officialibus mandat ut universis ad festivitatem sancti Geraldus, et ad nundinas quas ea occasione omnino liberas concesserat, convenientibus securitatem omnem procurent. Hactenus hæ litteræ servantur in Archivo Silvensi, ubi sic habentur:

« Otho dux Aquitaniam, comes Pictaviæ, venerabilibus viris archiepiscopis et episcopis, aliisque Ecclesiarum prælati in ducatu Aquitaniam constitutis, salutem. Sciatis quod dominus papa significavit mihi per litteras suas sanctum Geraldum primum abbatem et fundatorem monasterii Silvæ-Majoris, multis et magnis attestantibus signis ejus et miraculis, in cælo jamdudum gloria et honore coronatum, nuper de consilio et ex decreto Romanæ Ecclesie ob meritum ejus atque virtutum insignia quæ fecit per illum Dominus, ab eadem Ecclesia Romana canonizatum, et in Catalogo sanctorum annumeratum, præsentibus quamplurimis archiepiscopis et episcopis, aliisque Ecclesiarum prælati, ipsiusque festum cum devoto laudis obsequio Romæ solemniter celebratum, mandans mihi quatenus festos ejus, ut ipsius meritis debeam et intercessionibus adjuvari, devote celebrem, eundemque Dei sanctum sinceram colam et venerer devotione, atque alios exemplo et hortatu meo ad hoc ipsum inducam. Mandatum ergo apostolicum devote in hac parte suscipiens et reverenter amplectens, rogo vos quatenus in synodis vestris et in ecclesiis et conventibus hoc ipsum fidelibus vobis commissis ob reverentiam ejusdem sancti denuntietis faciendum et diligenter observandum, ut pro nobis omnibus intercedat ad Dominum. Omnibus autem, quicumque ad visitandum sanctum corpus ejus et ad dies festos ipsius, sive ad feriam et ad nundinas venerint, quas concedo eidem monasterio penitus liberis, et ibi constituo celebrandas singulis annis in die Revelationis [*f. Revelationis*] ejus, quarto die ante Nativitatem sancti Joannis Baptistæ, universis præsto plenam securitatem eundo et redeundo, mandans universis senescalcis, præpositis et ballivis meis, ut feriam, cum requisiti fuerint a fratribus ejusdem monasterii, faciant mandari et præconari; et libertates et securitates constitutas

observent inviolabiliter, et faciant ab aliis similiter A observari. »

24. Similes litteras idem Otto ad suos officiales ea de re scripsit.

« Otho dux Aquitanix, comes Pictaviæ, omnibus senescalcis, præpositis et ballivis suis in ducatu Aquitanix constitutis, salutem. Sciatis, » etc., ut in prioribus litteris. « Rogo vos quatenus eundem sanctum pro salute vestra exemplo mei debito honore veneremini, ut pro nobis omnibus intercedat ad Dominum. Vobis etiam et universis senescalcis, præpositis et ballivis meis firmiter præcipio, quatenus cum requisiti fueritis a fratribus ejusdem monasterii, festum ipsius Sancti et feriam in die Revelationis ejus quarta die ante festum sancti Joannis Baptistæ faciatis in locis a me vobis commissis mandari et præconari. Omnibus autem quicumque, etc. Mandamus vobis ut libertates et securitates constitutas inviolabiliter observetis et faciatis ab aliis firmiter observari. Teste me ipso, apud Vassatum, nono die Martii. »

25. In his litteris innuere videtur Otto festivitates saltem duas, « festos » quippe appellat, in beati Geraldii honorem jam tunc celebrari solitas fuisse, sed a quo institutæ fuerint non memoravit. Certe a vero aberravit P. Papebrochius, qui existimavit Cælestinum pontificem, in ea bulla, quam supra retulimus, archiepiscopo Rothomagensi et episcopo Catalaunensi in mandatis dedisse, ut festum beati Geraldii constituerent. Nihil enim ea de re habet Cælestinus in bulla laudata; nec institutæ ab eis die XIII Octobris festivitatis, ut ille arbitratus est, ullum superest in antiquis, aut recentibus Silvæ-Majoris Breviariis, Martyrologiis aut Necrologiis vestigium. Multo verisimilius est illas beati abbatis festivitates ab archiepiscopo Burdigalensi, aut sane ab omnibus Aquitanix præsulibus promulgatas fuisse in aliqua synodo provinciali, tametsi, ut quod ea de re sentio ingenue dicam, crediderim potius ambas beati Geraldii festivitates, depositionis scilicet ejus, et revelationis seu translationis, ante sancti Geraldii canonizationem celebratas fuisse, maximo saltem populorum concursu. Cum enim ex utraque ejus vita certum sit populos ad ejus tumulum etiam ex dissitis regionibus frequenter convenisse, haud dubium quin id potius fieret in anniversario ejus depositionis, aut certe translationis (quæ quidem translatio celeberrima fuerat) quam aliis diebus; licet enim beati viri festivitates nondum publico officio in ejus honorem edito celebrarentur, his tamen laudatis diebus, ut conjicere est, memoria ejus solemniter fiebat, qualis hodieque in perisque ordinis nostri monasteriis ex antiquo Patrum nostrorum instituto fieri solet, in quibus primorum abbatum et fundatorum anniversaria solemnissime singulis annis statis diebus celebrantur. Hæ itaque solemnitates, quæ primum, ut quidem nobis videtur, ad simplicem beati Geraldii memoriam observabantur, eo canonizato, in veras festivitates transmutatæ sunt; atque tunc primum

officium publicum in ejus honorem celebrari incæpit.

26. Et quidem de lectionibus, antiphonis et aliis divini officii precibus, id certum est ex epistolis Stephani Tornacensis episcopi, viri pietate et doctrina tunc celebris, qui ad hæc in sancti Geraldii honorem componenda ab abbate et monachis Silvæ-Majoris sollicitatus, eorum precibus assensum præbuit. Id ipse testatur Stephanus, epistola 277, « ad abbatem et capitulum Silvæ-Majoris » scripta. In sequenti vero, quæ male « archidiacono Burdigalensi » inscribitur : nam scripta est ab ipso archidiacono ad Stephanum, ut ab eo, nomine abbatis et monachorum Silvæ-Majoris, imo totius « diocesis Burdigalensis, » postularret, « ut secundum gratiam » quæ « dataerat » ipsi, « in antiphonis super psalmos, et in responsoriis super lectiones, et in prosa et collecta officieretur. » Quod cum exsecutus fuisset Stephanus, idem abbas et totus monasterii conventus, transmissis ad Stephanum baculo cypressino in xenium, gratias ei quam maximas retulerunt, eique « fraternitatem monasterii in generali capitulo » concesserunt, id est consortem cum fecerunt omnium honorum operum, « tam in vita quam in morte, » quæ a Silvensibus monachis fierent, ita ut post ejus mortem eadem preces pro eo solverentur quæ pro fratribus ejusdem monasterii solebant fieri. Hæc fusius in epistola eorumdem inter alias Stephani, num. 279. Officium vero ab ipso Stephano compositum, id est lectiones, hymni, collecta et unum responsum in cæterorum specimen editum est Parisiis anno 1679, ad calcem ejusdem Stephani epistolarum, quas notis et observationibus illustravit R. P. Claudius du Molinet, canonicus regularis congregationis Gallicanæ.

27. Cæterum archidiaconus Burdigalensis in epistola, quam modo laudabamus, non solum Geraldii sanctitatem pluribus extollit, verum etiam monachos Silvenses laudat, quod cæteros ejus ævi viros religiosos regularis disciplinæ observantia et ordinis vigore antecederent. Ejus verba proferre juvat in beati abbatis ejusque filiorum honorem. « Beatus Geraldus de partibus, » inquit « Gallicanis trahens originem, cujus vita coram hominibus laudabilis floruit, et speciosa pretiosaque mors in conspectu Domini signis attestantibus radiat, et miraculosa refulget. Qui ad partes Burdigalenses accedens monasterium Silvæ-Majoris et a primo lapide fundavit, et regularibus disciplinis reformavit hoc anno a domino papa Romæ debita missarum solemnitate authenticatus, in Catalogo sanctorum meruit ascribi. Qualiter autem per Dei gratiam in prædicto monasterio super communes regulas monachorum ordo vigeat et ferveat, præconio famæ fidelius et efficacius quam styli officio vestra magnitudo poterit edoceri. » Eisdem laudat Elias, qui tunc temporis Burdigalensis erat archiepiscopus, quod spiritualibus semper essent intenti. « Scimus, » inquit in charta donationis ecclesie de Campaniis, « et ex

conversatione frequenti, quam circa vos habuisse agnoscimus, indubitanter agnoscimus, vos tanquam spirituales viros quæ Jesu Christi sunt amplecti semper et quærere, et in iis quæ ad opera charitatis respiciunt vos jugiter exerceri, etc. Idem ferme occurrit in variis chartis, quas non vacat singillatim laudare. Sed prætermittere non licuit insignem locum instrumenti visitationis a Simone Bituricensi archiepiscopo anno 1284 per provincias Bituricensem et Burdigalensem factæ. Ibi enim refertur quod cum archiepiscopus ad Silvam-Majorem accessisset, coactus fuerit supra monasterii januam comedere, quod intra loci septa carnibus vesci non liceret; imo, ut ibi additur, cum monachi rescivissent abbatem Sancti Sulpicii eum archiepiscopo ad mensam sedere, et cum eo carnes comedere, hanc regulæ infractionem ægre tulerunt. « Venit, » ut in ipso instrumento legitur, « dominus apud Sanctum

Geraldum, abbatiam Silvæ-Majoris, et fuit ibi multum honorifice et solemniter receptus. Sunt ibi monachi nigri, et est locus multum insignis, et quia non comeduntur in corpore abbatiae carnes, dominus cum suis sociis comedit supra portam, et comedit ibi carnes. Et venerunt ad dominum quidam monachi inhibentes abbati Sancti Sulpicii, ne carnes comederet ibi, quia ipse faceret contra constitutionem ordinis sui. » Hic erat etiam extremis istis temporibus monachorum Silventium fervor. Porro monasterium Silvæ-Majoris etiam nunc celebre subsistit, nostræ congregationi Sancti Mauri unitum, ubi inter alia sacra cimelia servatur corpus beati Geraldii, in veteri theca laminis æreis et stans deargentatis ornata inclusum. Sacrum vero illius caput a reliquo corpore sejunctum in vas argenteum, ejus effigiem referens, ab aliquot annis illatum est.

VITA S. GERALDI ABBATIS.

1. *Auctoris ætas.* — Christianæ religionis habitum agens, omnium Dei fidelium cupiens salutem, universæ Ecclesiæ salutem in Domino. Quoniam video multa præteritis acta temporibus chartulis commendata, ne oblivione deleantur, placuit quoque, ut quæ facta diebus nostris sunt, nostri officio ingenio ad posteros transmittantur. Si enim illi patres nostri, quæ solius jactantiæ causa fiebant, tanto sudore nobis curavere notificare, quanto magis nos quæ Dei sunt, ne silentio deprimantur, debemus elaborare. Igitur eorum exempla in bonum nobis vertamus, et quod illi ad humanum favorem, nos ad gloriam faciamus divinam. Aggrediamur itaque quod incepimus enarrare, et non nobis dulce sit amplius accepto opere evagari. Primum quidem factorem omnium et Redemptorem deprecamur, ut nobis mare tantum ingredientibus manum dignetur porrigere, quatenus qualiter beatissimus Geraldus, Silvæ-Majoris abbas primus, in ejus vitæ exsilio vixerit, quantasque tentationes ei antiquus hostis intulerit, quamque fortiter contra ejus tentamenta, auxilio munitus divino, pugnaverit, quantamque misericordiam ei Dominus omnipotens contulerit, si non ut deceret, qualicumque saltem modo explanantes, charitatis carina subvecti, velificante fide, sancti Spiritus gratia carbasa nostra perfliante, per justitiæ semitam ad portum salutis valeamus pertingere. Proinde lector imitetur in Dei servo constantiam, in infirmo patientiam, in patiente longanimitatem, in longanimitate irremissum tenorem; nec præjudicet nimietatem in dictis, quia nec digiti scripto, nec lingua valet ut est exæquare verbis; maxime cum idem vix ea voluisset referre, ne utique ad laudem suam videretur proferre. Non ergo notetur in eo aliqua falsæ laudis opinio, quia non ad suam,

sed ad Dei gloriam facta est hæc descriptio: nemini autem grave videatur vel indignum, tantum Spiritus sancti habitaculum vocari sanctum, quia si cognovit et fecit justitiam, et vidit mirabilia magna et exoravit Altissimum, sine dubio inventus est in numero sanctorum. Quicumque hæc legerit vel audierit, ignorantia scriptoris ignoscat, et non quali stylo, sed de quo; per quem factum sit opus [attendat, et] artificem codicis non requirat. Nemo enim sanum sapiens phalerata verborum signenta [al., concinentiæ] debet attendere, sed utrum catholicum sit, quod attendit mentis intuitu subtiliter perspicere. Istius vero veritatis Deum imprecando testem, veniamus ad narrationem.

2. *Geraldus Corbeix natus. Ibi in monasterio educatur. S. Nicolao similis.* — Geraldus igitur Corbeix parentibus non ignotis oriundus, in ipso Corbeix cœnobio ad Deo serviendum a parentibus est traditus, ubi sic in sancta conversatione pueritiæ suæ annos exercuit, ut ab hujusmodi delectationibus quas amplecti solent pueri omnino alienus videretur, et ab omnibus qui in hoc eodem cœnobio erant amplius quam coetanei sui diligeretur. Hunc amabant pueri, quia pueros ad omne bonum invitabat: hunc juvenes diligebant, quia in eo totius probitatis et patientiæ exempla capiebant: illum senes mirabantur, quia eum ultra suæ ætatis vires enim speculabantur. Quid ultra? Ita ab omnibus qui in cœnobio erant, tam monachis quam laicis diligebatur, ut Deus in eo omnipotens et mirabilis predicaretur. Nec mirum; quia quem Deus gratia perfunderat, necesse erat ut ab omnibus amaretur. In humilitate quippe persistens, quæ custos materque virtutum esse probatur, obedientiæ scilicet armis munitus, illum sequi studebat, qui usque ad mortem crucis Patri obediens (*Philiv. ii*) in hujus vitæ

exsilio descenderat. Vere puer Altissimi effectus, A in quantum poterat, Jesum in se mirabilem ostendebat. Quis unquam Dei mirabilia satis poterit admirari? Nihil enim est Deo difficile, vel in paucis, vel in majoribus sicut placuerit operari; quia sive puer, sive in quacunque ætate, necesse est omnes, si voluerit et juverit, ei omnino famulari. Audivimus sanctum Nicolaum ad matris adhuc ubera dependentem, quarta et sexta feria semel in die mamma bibere, et hac vice contentum tota die perseverare; et Dei opera considerantes non possumus conticere: hunc vero puerum nostris temporibus adeo benedictum talem se omnibus exhibere, ut ab omnibus amaretur, audientes, non ausi sumus Dei mirabilia non prædicare. Laudemus Dominum in sanctissimo Nicolao, magnificemus etiam eum in hoc puero, tam mirabiliter sancti Spiritus gratia repleto: non autem illum sancto Nicolao audemus æquiparare, sed in utroque Dei mirabilia volumus prædicare. Mirabilis enim Deus in sanctis suis (*Psal. LXVII*), et nunc semper, et per infinita sæculorum sæcula.

3. *Falconi abbati charus. Exterioribus præficitur.*

— Temporibus autem illis, legibus mortis invidentibus, abbatem Richardum (1) Fulco ejusdem sedis et honoris sortitus est hæredium. Postquam vero prædictus puer adolescentiæ annos ingressus est, non oblitus quæ in pueritia gesserat, ad altiora se extendit; et de virtute in virtutem Dei auxilio conscendens, omnibus bonis se formam et speculum exhibuit. Justificationes Domini adolescentulus non obliviscens, ab ipso, ut viveret, intellectum expetebat, qui cum toto mentis affectu quærentibus dat affluenter, et non inproperat. Vere quidem unus ex agricolis, quibus vineæ commissa cura Dominicæ, qui fructum Domino suo congruo reportavit in tempore, talenti etiam commissi die noctique incessanter meditans lucrum; et illius inertis servi, qui domini sui pecuniam abscondit, metuens vehementer elogium, felix non desistebat exercere negotium: quatenus domino suo, dum veniret, multiplicatum reportare posset talentum (*Matth. XXI, XXV*). Cum autem abbas sub quo degebat, videret eum ita, ut diximus, ab omnibus admirari, secum cœpit ut sapiens meditari, quia in eo si viveret, boni aliquid excusaret; et Deum, cujus videbat quod erat donum, devote deprecari, ut conservaretur et in melius proficeret. Denique eum ad se asciscens, famulatuque suo ut monachum addicens, cœpit ut solitus erat quocunque pro ecclesiæ suæ responsis necessarium habebat percurrere, eum sibi adiutorem, et in quibus poterat providum consiliatorem, deducere. Bonæ indolis adolescens corporaliter

(1) Richardum *beatæ*, alias *felicitis memorie*, abbatem appellat ipse Geraldus in lib. 1 Mirac. S. Adalhardi, ubi plura de eo habentur, supra sæc. IV, parte 1, pag. 361 et seqq. Fulco ei successit anno 1048. rebus præclare gestis celeberrimus; anno sequenti concilio Remensi sub Leone IX interfuit.

claustrum egressus, et ad publicum productus, multis exemplum probitatis futurus, custodiam sibi Spiritum sanctum constituit, qui eum ab omni concupiscentia sæculari immunem extorremque custodivit. Nam quocunque se verteret, ut in monasterio solitus erat, jejuniis et orationibus, ut tempus et hora patiebatur, intentus, omne psalmodiæ pensum, ne aliquando quod Deo promiserat deficeret, reddere conabatur; cum vero ad matris gremium expleto diligenter responso remeabat, parvipendens quæ foris viderat, vigiliis et orationibus et jejuniis carnem fortiter affligebat.

4. Mirandis miranda succedunt. Sic sæcularibus negotiis inerat, ut custodiam mentis non amitteret: sicque jejuniis et orationibus invigilabat, ut tamen ecclesiæ utilitatibus usquequaque discurreret. Si dictis evangelicis attendimus, non est mirandum: promisit enim Deus omnibus in eum credituris se præsto adfuturum; dicit enim in Evangelio: *Nolite timere, vobiscum enim sum omnibus diebus vitæ vestræ usque ad consummationem sæculi* (*Matth. XXVIII*). Et alibi: *Confidite, ego vici mundum* (*Joan. X*). Et iterum: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos; et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est et onus meum leve* (*Matth. XI*). Quas voces Dominicus adolescens supradictus intelligens, devotus acquievit, et ad eum ut ea promissa compleret gaudenter accurrit. Superbiam et pompam sæculi omnino derelinquens, ejus se totum præcepto humiliavit, et ut ovis mansuetus, Domini institutionibus nihil hæsitans mancipavit; cujus tanta fuit erga abbatem subjectio, ut omnes præcelleret erga eum abbatis dilectio: sicque licet impar, honor par tamen onus [*Boll., oneri*] erat, dum usquequaque præsens esset, sicut se habet illud minis erii genus.

5. *Nimum fatigatus. Capitis dolorem incurrit.* — Et quia locus erat aliquantulum destitutus, penuria temporum (2) et tempestate bellorum, cœpit abbas omnibus horis omni ingenio instare ad relevandum. Non nox, aut æstus diei, aut hora edendi aut bibendi remorabatur eos ab utilitate loci, mutata est omnis pristina consuetudo, aliquando horam præveniando, aliquando jejunium protelando, aliquando plus solito, aliquando minus sumendo, et insuper naturam dormiendi inæqualiter transgrediendo: quod nequaquam fieri potuit sine gravi periculo. Hac ergo mutatione uterque magnam infirmitatem incurrere; sed majorem juvenis, quia immaturior erat moribus et ætate. Talem enim et tantam infirmitatem incurrit, qualem et quantam nullos hominum explicare possit,

Eum multi ad annum 1097 pervenisse putarunt. At Evrardus, ejus successor, concilio Compendiensi interfuit anno 1085.

(2) De his ipse Geraldus lib. 1 De miraculis S. Adalhardi cap. 3; qui liber editus est sæc. IV, parte 1, p. 358.

non lingua, non scripto, non alicujus tractationis [Boll., tractationis] modo. Modus enim non erat aliquis infirmitatis, quem ferre nequiret, nisi Dei clementia [sustentus] mortalium aliqua. Habebatur autem in capite, qui locus quantæ gravitatis sit, in hoc apparet quod ea pars corporis cætera membra solet dirigere; nec est aliqua hujus infirmitatis comparatio, ubi videlicet, si fieri posset, decapitatio unica videretur doloris remissio. A mento denique usque ad verticem non ferri, sed quæ gravior erat, infirmitatis ligatus vallagia, nusquam caput nisi cum totius corporis circumferre valebat machina. Omnes adamantinæ venæ capitis torquebant juvenem sine intermissione, nulla doloris requies, omnes horæ diei inæquales; omne tempus importunum, omnis locus auctor dolorum. Si enim exiret ad solem, videbatur sibi videre totum mundum vertentem; si respiceret cælum superius, videbatur sibi ruere super caput inferius; si equitaret, videbatur sibi suspectus ne in præceps caderet; si sederet in tecto aut in monasterio [al., domicilio], videbatur sibi quasi totam molem ædificii sustinere capite suo. Existimabat autem hanc se infirmitatem incurrisse, insueta videlicet cibi potusque et somni mutatione; sed, sicut monstrabitur in sequentibus, revera fiebat summi Judicis præjudiciali voluntate, quanquam hæc omnia peccatis suis studeret imputare: et quoquo modo fieret, nemo erat conscius quanta angustia laboraret, excepto uno servitore suo æquivoco suo, quem ea asciverat sibi familiaritate, ut sibi succurreret in hoc præjudicio. Remanserat siquidem in juvene quidam pudoris respectus, cum cætera omnia laterent, præter quæ portendebat suffusio oculorum et mæror languentis vultus. Omnibus enim devitabat conscientiam suam insinuare, ne mollior [al., melior, seu vilior] fieret ipsa infirmitatis devotione. Quid ergo faceret, quo se verteret? erat miseriam et dolorem videre, florem scilicet primæ juventutis non sine gravi damno marcescere. Si quis enim videret oculos lacrymis suffusos [cod. 1, suffoscos], et vultum dolentis mutantem colores varios, non illi dubium esset quanta angustia et tristitia eum interius turbaret.

6. *Ad medicos frustra recurrit. A Deo medelam expectat.* — Tandem non valens amplius ferre, cœpit sententiam medicorum inquirere; et quia quod homines tot sententiæ, unus asserit eum curandum venæ frontalis incisione; [alius] adhibendo potiones et totius species medicinæ. Quæ omnia ille ferebat patienti animo. Si enim vivus arderet, haberet quasi pro remedio, cum omne ingenium et industria medicorum cederet econtrario. Quid enim illi proficerent hominum medicinæ, quem Deus sancti Adalhardi curandum reservabat magnificentiæ? (*infr.*, n. 14.) Multa itaque sine utilitate sui medicis expendendo, cœpit excogitare, quia non est Deus ut homo; et, quicumque sit medicus, Domini est salus; quamobrem crescente infirmitate in deterius, spem suam omnem tollit ab homine, et

Deum quærit medicum infirmitatis suæ. Denique præfato servitore suo tantum conscio, ubicunque valet, et quæcunque valet subtrahit ori suo, et in pauperibus ministrat Christo. Occasione medicorum ab amicis quæque valet accipit, et exinde tres pauperes ad imitationem Dominicæ cœnæ sibi constituens, pedes eorum quotidie abluit, lacrymis rigat, capillis et camisia tergit, mensam et cibos apponit; deinde projiciens se in eodem loco ante pedes eorum ad orationem, quasi ibi præsentialiter videret sanctam Trinitatem: « Sancta Trinitas, clamabat cum lacrymis, aufer a me hanc quam ferre nequeo infirmitatem. Ubi est, Deus, promissum tuum? Quæcunque hora me invocaveritis, dicam: Ecce adsum (*Psal.* cxv). Ubi sunt tot misericordiæ, tot miserationes, tot clementiæ tuæ? Sed suffers, quia pia intentione differs. »

7. *Abbatem Romam euntem comitatur.* — Adhuc ergo recenti incisione plagarum et gravissima incisione arteriarum, abbas Fulco, statuens ire Romam ecclesiasticæ utilitatis et gratia orationum, prædictum juvenem secum monet ire, ut fidelem amicum. At ille libenter obediens paratum se respondet, et si corpore, sed non bona voluntate deficiens. Sed cum abbatem ab exteriora videntibus suggestum fuisset quod juveni itineratio tanta periculosa foret, iterum ut quiescat amabiliter monet. Ille vero humiliter totus obsistit, ea tantum intentione ut, si humanis decederet, Deus miseretur ejus animæ; si autem Dei clementia Romam perveniret, a sancto Petro, cujus erat servus, misericordiam sanitatis imploraret. Quid ergo? vicit humilitas in isto, amicitia in illo; prædatur amicos, diripit ab eis diligenter nummos, de quibus per viam relevet aporiatos. Ita viam ingreditur, et quod sanissimus quispiam vix valeret, infirmus aggreditur, laborat dolore plagarum, et nimietate infirmitatum. Semper solus retrorsum equitabat, quia quæ levamen esse deberet, etiam loquela sociorum sibi gravis erat, utpote qui, nisi Dei se clementia detineret, pene extra se aliquid quando fiebat. Cumque tamen obviaret pauperibus, virtute qua poterat, descendens de equo nummos et seminimos clam claudens in eorum manibus, et dulciter exosculans, quasi ad præsentem Deum [al., Dominum], ut veraciter erat, cum gemitibus et lacrymis clamans aiebat: Domine Deus, succurre mihi in cunctis tuis miserationibus. Et sic ascenso equo stupefactus ibat, menteque, quæ sana tantum remanserat, semper hærens Deo.

8. *Alpes conscendit.* — Pervenitur ubi dicuntur Sancti Dionysii hospitia, adhuc celebrata ex nomine ejus, ibique servitor, cui deputatum erat, respectis ut solchat incisionibus: Heu, domine, ait, res tua quotidie cedit in deterius. Non poteris viam perficere; necesse est vos cum seniore nostro consilium habere. Deinde abbati suggestit. Abbas tristis fratrem accersivit, ut ibi remaneat, aut electis quos malit hominibus redeat retro, omnino monet, precatur et consulit. Ille autem dice-

bat, cum adhuc interiorem infirmitatem nesciens, A tantum exteriorem videbat, celaverat enim sicut et reliquos rem suam abbatem suum, ea videlicet causa, ne impediret iter cœptum. Cujus monitioni humiliter obsistens omnimodis precibus: Non, ait, domine, causa retrogradiendi, sed causa proficiscendi, si Deus et vos permiseritis, sum hoc iter aggressus. Veni jussioni vestræ obediendo, præter eam etiam alia restat necessitas in supplendo. Quapropter precor in Dei amore vestram paternitatem, ne reditu eam imponatis mihi, cui contradicere non valeam, jussionem. Ad hæc videns abbas perseverantiam juvenis, annuit ejus voluntati et desiderio bonæ intentionis. Cum autem ad montem Jovis (*Montjoux*) pervenissent, ascendit montem non tantum Jovis sed etiam Bardonis, nec equo sed pede; B nec animæ tantum causa, quantum flectendæ pietatis Dei in recuperanda salute. Tanta erat vis doloris, tantus amor adipiscendæ sanitatis, in cujus comparatione viluerant omnia quæ creaverat Conditor orbis. Ubi vero ascendit Gaudii montem, nudis pedibus et cuculato capite incedens, lacrymis et singulis occulte pascebat dolorem.

9. *Romam pervenit.* — Pervenit Romam; cujus ardens desiderio, quot passibus tot angustiis quæsierat eam, quæritur hospitium, itur oratum. Quis posset referre quantas lacrymas ibi fudit ante Dominum suum? Non eget referre, si quis amorem et dolorem, desiderium et infirmitatem velit conferre. Manserunt ibi diebus octo, ubi juvenis satisfacere putavit lacrymis suis et voto; sed quomodo satisfaceret, quândiu eum tanta angustia premeret? Veniebat quotidie ad ecclesiam, et quasi ore ad os deberet colloqui sancto Petro, lumbo tenus intrabat sanctuarii arcam (3), ubi pulsans fidei pietate, non solum affectu cordis, verum etiam motu corporis, patefactis memoriæ ostiis, Deo et sancto Petro solis testibus, omnia illic lavit, rigavit lacrymis et fletibus; aliis dormientibus ipse vigilabat, et clam surgens, locatis (4) custodibus, Sanctum Petrum revisebat. Erat autem hæc summa petitionis suæ ut si non mereretur adipisci salutem, impredientibus peccatis suis, vel hanc sibi Petrus impetraret veniam apud clementiam summi Judicis, nec illam quæ adhuc erat scintillulam amitteret sanæ mentis. O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam inscrutabilia sunt judicia tua, Domine! Non vis dare Petro Romæ quod reservabas sancto Adalardo Corbeia.

10. *In Apuliæ itinere, a latronibus invaditur. Casinum invisit.* — Expletis itaque octo diebus, gratia ecclesiasticæ utilitatis tendit abbas ulterius, sanctum Leonem papam, qui tunc erat versus montem Garganum, secutus. Illuc etiam, licet deficiat corpus, juveni tamen amplior crescit animus se-

quendi, non amittendo infirmitatem, sed admittendo in deterius; unde si prius graves, postmodum sustinuit angustias graviores. Quia enim inter Romanos et Apuliones inhorruerat solito superius [*Ball.*, asperius.] tempestas bellorum cum maximo periculo, equitantes quotidie exspectabant fortunæ eventum. Nec defuit fortunæ strophæ; incidentes quippe in latrones omnia sua perdidere. Abbas projectus de equo, nusquam terrarum non fuisse voluisset tunc libentius quam illo. Geraldus quoque, sicut semper solebat, retrorsum solus et pendulus equitabat, aurum etiam et argentum abbatis secum habebat; sed quid faceret? quomodo evaderet? Invaditur, de equo projicitur, distrahitur, impellitur, spoliatur; et ad augmentum infirmitatis, etiam graviter flagellatur. Sui quippe, ut melius quisque poterat, fugiebant; nihil putantes perdidisse ex eo quod adhuc vivebant. Recuperatis vero equis per quemdam militem, pervenerunt ad montem Casinum, ubi juvenis iterum pedes cum lacrymis requisivit Sanctum Benedictum, cumque ibi morarentur biduo, abbati ipsius loci infirmitatem suam intimavit ex consilio. Cui ille cum lacrymis et suspiriis condolendo: Heu frater, ait, sub quanto laboras periculo! eandem quam et tu pateris infirmitatem quidam ex fratribus nostris incurrit, quam tanta afflictione et tanta passione miser sustinuit diutius, donec modo ad ultimum omnis sensus et omnis humana intentio sibi non sine maximo damno decurrit. Ad hæc ille stupefactus, a quo speravit discedere consultus, recessit desperatior factus.

11. *Subit montem Garganum, fit sacerdos, Corbeiam redit.* — Pervenitur ad montem Garganum, ut devotius potuit, oravit Michaellem archangelum, ut stilla guttantis aquæ multoties respersit caput suum. Sed quid plura? Occulta sunt judicia Dei; non sanctus Michael in suo Gargano, non sanctus Benedictus in suo Casino, non sanctus Petrus in sua Roma, quod sanctus Adalardus promeruit de hac re in sua Corbeia. Invenit itaque papa Leone, omnimodis satagebat, quatenus apud eum sarcinam peccatorum suorum posset exonerare; sed cum non esset accedendi locus, nec commorandi speciale tempus, cœpit contristari et æstuarè, si quo modo ad exitum rei posset pervenire. Interea videt quemdam pontificem, nomine Hubertum (5), cui omnem suam conscientiam patefecit, infirmitatem qua laborabat aperit, et quomodo relicta medicina, omnem spem suam commisisset, custodiæ spirituali. At ille temperans modum pœnitentiæ pro modo infirmitatis, laudat propositum juvenis, hortatur insistere cœptis, imperat ne amplius quid faciat sine licentia abbatis. Ita confecto negotio, utrisque a papa etiam sacerdotibus effectis, se cum abbate suo, reditur Corbeiam non sine magno vitæ suæ periculo. Jamque de cor-

(3) Per fenestram quæ ibi habebatur. V. S. Gregor. Turon. lib. 1 De gloria mart., cap. 20.

(4) Id est pretio sibi conciliatis, nec est necessaria, uti censuit Papebrochius, hujus vocis mutatio

in *lucratis*.

(5) Sic Corb. Silv. 4 *Robertum*, alii *Ubertum*, Menardus *Gubertum*, quem Papebrochius suspicatur fuisse archiepiscopum Sipontinum.

poris sanitate desperatus, animæ quærebat salutem attentius, elemosynis instare, pauperibus deservire, ecclesiis inhærere, missas, quia noviter ordinatus fuerat, frequenter celebrare; quarum etiam eucharistiæ dum astaret, ita præ angustia infirmitatis stupefactus reddebatur ut nisi Dei clementia, quem inter manus tenebat, teneretur [al., tueretur], totus extra se fieret.

12. *Fit sacrista, ecclesiam exornat.* — Taliter expleto anno postquam a Roma rediit, custos ecclesiæ, qui tunc erat, humanis decessit; cui Geraldus in obedientia successit. Successit obedienter, licet ab ipsa impediretur infirmitate, non aliqua, utpote qui seipsum non habebat, illectus cupiditate, sed ut tali obedientia promereretur a Deo gratiam salutis recuperandæ. Nec deerat tantæ voluntatis occasio, obsistentibus temporibus priorum proposito. Templum quippe noviter fundatum ex toto desertum erat (6), ovibus et porcis et pecoribus patebat, quasi platea aquis pluvialibus ita plenum erat ut anseres et anates natarent per illud, pro pavimento habens unius cubitii sterquilinum, omnibus erat fastidio, omnes transeuntes movebant caput super eo. Huic operi juvenis cœpit instare, si quo modo divinum respectum ad suam miserationem posset inclinare; et licet impediretur penuria temporum, tamen sibi providente Deo, purgavit templum, composuit sedilibus, et ornavit desuper columnulis cum basibus chorum, purgavit cryptam et deambulatoria, aptavit in suis locis decenter altaria. Quid amplius moror? Monasterium quod jam diu ab omnibus dimissum erat, infra tempus sat modicum ita coaptavit, ut ad Deo serviendum videretur idoneum, et tantæ congregationi valde necessarium. Quadam vero die fratres, qui majoris in cœnobio consilii erant, videntes monasterium, ut diximus, optime apparatus, abbatem advenit, ad videndum quæ viderant adlucunt; consilium tribuunt, ut corpora sanctorum qui in monasterio vetusto erant tollerentur, et in loco, quem Geraldus sat convenienter mundari fecerat, cum summa veneratione collocarentur. Consilium datum est et probatum, et quæcunque deerant ad hoc inquiruntur, et omnia, ut diximus, cum gaudio et episcoporum vicinorum confirmatione et populi firma attestazione adimplentur; sicque juvenis magis ac magis in opere suscepto desudans, omnibus necessariis adornavit, iis subministrante, cujus hæc agebat desiderio et amore.

13. *S. Adalhardi implorat opem.* — Proficiebat quidem in voto, sed nullo adhuc infirmitatis levabatur remedio; non ideo tamen desistebat, et summæ sacrarium pietatis pulsans, regno Dei vim faciebat. Opportunitas quoque ecclesiæ et orationum præsto

(6) Ecclesia Corbeix principalis igne succensa fuerat tempore Richardi abbatis, ut ipse Geraldus narrat lib. i Mirac. S. Adalhardi supra laudato in notis ad num. 5.

(7) Id est post completorium, nisi fallor. Alterius

A eum assidue habebat et Intentum, nulla existente mensura veniarum, in tantum ut digitalibus juncturis nodi insurgerent, et petra durius callum. Quæ enim esset mensura ad Deum clamandi, cuius [ed., cui] nulla erat infirmitatis? Videns denique preces suas nihil adhuc proficere, et omnes labores suos, quantum ad hominem, incassum ire, divina animatus inspiratione; sanctum Adalhardum præter omnes et super omnes omnimoda aggreditur petitione; cujus assistens altari, usque ad desperationem jam confusus, miserabili compunctionis humilitate in omnes preces redditur diffusus. Verum illo desuper miserante qui appropinquat contribulatis corde, pervenit ad hoc, quod si prius fecisset, Dei clementia jam liberatus fuisset. Sancto enim B Adalhardo votet laudabile votum, se scilicet pro posse semper et ubique magnificare nomen ejus gloriosum, si sibi impenderet dignationis suæ auxilium; quo se ubi voto ligavit, paulisper solutionem infirmitatis sentire cœpit. Sicque divina clementia ad petitionem quotidie magis ac magis animatus, aliquando post completam (7) coram altari se effundens in omnium orationum effectus, usque ad singultus verba interrumpentes, pene liquescebat in currentes lacrymarum fluctus; tandem laxata vox invenit iter, gemitusque soluti in hæc verba prorumpunt: Sancte Adalharde, Christi amice, suscipe me miserum ante omnes et post omnes confugientem ad te.

C 14. *Qui eum sanat: Ejus laudes Geraldus celebrat.* — Ubi ergo satis est visus sibi idoneum instruxisse sanctum Adalhardum apud iudicem Christum, surrexit, faciem tersit, et gemebundus rediit ad lectum suum; cumque ibi sederet, adhuc singultiens et amens, ex parte altaris specie fulgurea advolvit spendoris globus, qui reverberatis ejus oculis, illustravit totum corpus ejus. At ille stupefactus hæsit, cum subito ruptis infirmitatum nodis, inter cutem, et quasi quibusdam chordulis, caput ipsum ingens crepuit; et non ferens dolorem: Sancte Adalharde, succurre, miserabili voce clamavit; innoxque sub silentio se repressit, quia cum ipso dolore virtutem in se factam sensit. Sicque liberatus ab ipsa infirmitate, cujus liberationis desiderio tanto erat fatigatus tempore, laudavit liberatorem libera voce; nec defuit voto, quod paulo ante voverat sancto; ubicunque enim potuit, gloriam ejus exaltavit, exaltando etiam taliter magnificavit. Vitam ipsius apostrophis elegiacis et superfluitate sui offendentem animos legentium, exstirpari fecit ex ipsis sentibus superfluitatum, et plane reductam ad florem historix mysticæ hexametro decoravit (8). Festivitatibus ipsius parum quid fiebat memoriæ, sed compositis antiphonis et responsoriis, alta et digna fecit venerari celebritate,

tamen Vitæ auctor, qui nullam S. Adalhardi mentionem facit, id post celebratam a Geraldo missam contigisse scribit.

(8) Vitam S. Adalhardi primo scripsit S. Paschasius-Radbertus abbas Corbeix celebris, quam sicut

nec absque plurimorum invidia, quos tamen agente A Deo et sancto mirabilis redarguit victoria. Multis signis illustraverat oculos adhuc viventium [sanctus Adalhardus] quæ omnia tradiderat oblivioni negligentia eorum; quæ etiam juvenis diligenter ab eis qui viderant et in quibus facta fuerant exquisivit [Geraldus], exquisita postea litteravit.

15. *Ejus progressus in via Domini post sanationem.* — Vir itaque Domini, ut recedente claritate cognovit se ab infirmitate liberatum, et gratia divina, ut diximus, tam mirabiliter visitatum, memor evangelici eloqui: *Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit (Matth. xxiv)*, se indefessum in Dei servitio exhibuit, et ante Sancti Adalhârdi et alia ecclesiæ altaria, amplius quam antea fecerat, se maclare cœpit. O virum laude dignum, quem nec infirmitas aliquantisper a Dei servitio retardavit, nec B sanitas tam mirabiliter recuperata extra se elevavit! O Domini et Salvatoris nostri clementia usquequaque prædicanda, quæ in infirmitate sustinuit servum suum, ne deficeret, et sanitati restitutum misericorditer conservavit, ne superbiret! Prædictus autem vir de beneficio sibi a Deo collato se non extollens, sed semper fragilitatem suam recognoscendo in humilitate persistens, e recto non deviauit itinere; sed ad anteriora progrediens, animo et conversatione in monte Domini constitutus, ad cœli palatia capessenda se omnino animavit. Legebat enim Dominum in Evangelio dicentem: *Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis (Luc. xi)*. Hac voce Dominica confusus Dei C servus non cessabat petere, ut acciperet, satagebat quærere, ut inveniret, nitebaturque pulsare, ut ei Dominus dignaretur aperire. Quod et factum est. Infirmitas enim, ut diximus, infirmitate gravissima, et ad petitionem suam liberavit eum mirabiliter misericordia divina; quæsivit ut eum visitare dignaretur gratia sancti Spiritus, et invenit eam in conspectu oculorum Altissimi: aures ejus precibus et lacrymis non cessabat pulsare, et ipse misericorditæ suæ viscera dignatus est aperire.

16. *Visione divina recreatur.* — Quodam autem tempore videbatur ei per somnium quod ipse ante oratorium Sancti Michaelis, quod in ipso monasterio est, consisteret, et Dominus Jesus Christus, interius cum angelorum et archangelorum multitudine infinita et omnium sanctorum, se ad Missæ celebranda mysteria præpararet. Assiscebant angeli, ministrabant archangeli, et ea quæ tanto mysterio erant necessaria præparabant; cumque omnia ministrassent, et ex utraque parte in modum cantorum in choro consistentium sancti, qui cum eo erant collocati essent, ipse Dominus Jesus cœpit inquirere utrum omnes convenissent, qui debebant convenire. Illis autem respondentibus et dicentibus Domino: Adsumus, dixit: Non, quia frater ille nondum ingressus est, qui stat juxta ostium exterius. Sicque eo præcipiente est et illam quæ a Geraldo scripta est, simul cum ejusdem sancti duobus miraculorum libris, quorum primi

adductus, et in medio collocatus, et tunc præcedente Domino ad missæ celebranda mysteria, inceptum est officium: *Gaudeamus omnes in Domino*, et sic ad fidem perductum; sicque visio illa evanuit, et frater evigilans quæ viderat secum pertractare cœpit. Cognovit satis evidentem quia Deo in actibus suis placeret; et si prius in ejus servitio se devotum tenuerat, postea severius corporis et animi motus cohibere cœpit.

17. *Alia visio. Jerosolimam ire disponit. Quod exsequitur.* — Alio quoque tempore erat, sicut sibi videbatur, in Sancti Petri monasterio Corbeixæ, et ante crucem, quæ in medio ecclesiæ est, consistebat; et multitudo virorum et mulierum tanta convenerat quod, sibi sicut visum fuerat, totam ecclesiam compleverat; et ita eo ante crucem consistente omnique populo versus crucem aspiciente, imago Domini, quæ in cruce erat, descendit de cruce, et ad eum qui in medio populi erat appropiavit, eumque blande ac leniter convocans suo nomine, caput suum manu sua demulcere cœpit, dicens: « Confortare, fili, in Domino et in potentia virtutis ejus. » Et sic discedens ab eo, videntibus omnibus, sicut primum fuerat crucem ascendit. Quo facto frater evigilavit, et multum anxius pro hoc quod viderat, Deum, ut sibi visionem prosperam faceret, obnixè deprecari cœpit. Venit autem sibi in animo quia loca sanctorum, qui ultra mare requiescunt, vellet visitare, et ad sepulcrum Domini eum in Jerusalem adorare. Cumque hoc qualiter adimpleri posset in animo volveretur, audivit quia in eadem qua ipse manebat villa, quidam viri fideles iter suum appararent, quatenus ad sepulcrum Domini adorare potuissent. Quo cognito lætus vehementer effectus, omnipotenti Deo gratias reddidit, qui consilium ad hoc quod volebat necessarium ministravit; sed quia sub abbate et regula in monasterio degebat, valde sibi incommodum videbatur, si sine ejus consilio et licentia faceret quod facere nitebatur. Adiit ergo abbatem, voluntatem suam aperuit, postulans et multum rogans, ut ei licentiam daret. Abbas autem videns intentionem fratris et metuens ne alicubi in itinere vel inclusus vel cremita remaneret, abnegavit, et eum ab intentione hujusmodi, si posset, revocare tentavit. Sed quia plantatio quam plantat Deus nequit eradicari, vir sæpe nominatus ab intentione sua non recessit; et quod per se non poterat, postea multorum sanctorum virorum precibus impetravit. Tandem abbas annuit, sed ea conditione ut, si Deus posse concederet, ad eum sine dubio repedaret. Vir autem venerabilis, accepta licentia, obedientiam suscepit, iter suum apparavit, Dei gratia loca sanctorum multorum visitavit, ad sepulcrum Dominicum, quod super omnia cupiebat, adoravit; ad propria, sicut abbati suo promiserat, repedavit. Quanta in itinere pœnarum cruciamenta sustinuit, non est nostrum exponere; quia ad ea quæ inter nos Deus per eum operator est idem Geraldus, edidimus Sæc. IV, parte I, ad annum 826.

rari dignatus est, vix sufficit lingua balbutire. Ingressus itaque monasterii claustrum, cœpit in Dei servitio se exercere, et quæ de ejus mirabilibus audierat et viderat, ad memoriam revocare.

18. *Reversus fit abbas.* — Interea quodam fratre suo carnali (9) de hac vita egresso, qui curam fratrum in monasterio Sancti Vincentii apud montem Laudunum susceperat, ad abbatiam pro-
 vectus est. Quod invitus diuque retinens suscepit, et quamvis non esse parum fratribus præesse cognosceret, vellet tamen nollet, obedivit. Collo autem oneri tam gravi superposito, non se oblivioni tradidit, sed in quantum poterat, se formam et speculum discipulis suis exhibuit. Fratres vero, qui sub eo erant, plus terrenis commodis quam cœlestibus intenti, moribus ejus non bene conveniebant; sed, sicut legitur de sancto Benedicto (S. GREG. I. II *Dial.*, c. 3), sanctis ejus monitis contraria sentiebant. Cumque conspiceret eos ut volebat sine peculiaribus esse nolle acquiescere, ad sanctissimi Patris nostri Benedicti exemplum cogitavit eos dimittere, et secum habitare. In monasterio autem suo erat vir sanctissimus inclusus (10), a quo consilium, quomodo quos ad regendum susceperat dimittere posset, requisivit: qui satis idoneum et sibi valde necessarium dedit. Milites vero secundum sæculum non ignobiles ad eundem inclusum venerant, de peccatis suis apud eum conquerentes, quia sæculo amplius servire nolebant, confessi fuerant, et ab eo quomodo id facerent consilium poposcerant. Sanctus autem vir et abbas supradicti animum cognoscens, et desiderium militum cognoscens et intelligens, in unum omnes congregavit, consilium utrorumque aperuit, et laicos quasi fidei rudimenta suscipientes, sanctissimi abbatis providentiæ commendavit. O Christi pietas inenarrabilis! o Salvatoris clementia incomparabilis! Famulis suis se toto corde quærentibus, ad sæculi blandimenta superanda magistrum, qui eos præcederet ministravit; servoque suo, ut sibi devotius deserviret, socios et discipulos aggregavit. Talibus vero conjunctis in Domino, abbas non immemor fratrum quos ad regendum susceperat, episcopum (Helinardum) a quo abbatia onus habebat adiit, eique quale consilium quæsivisset aperuit, onus regiminis, quod habebat, ejus providentiæ dereliquit.

19. *Abbatiam dimittit. Varia loca SS. visitat.* — Taliter vero Christi tirones abbati sanctissimo subjiciuntur, et sancti patriarchæ nostri Abrahamæ exemplo

(9) Is erat Reginerus. Abbatia S. Vincentii in altero montis Laudunensis brachio sita, hodieque subsistit congreg. S. Mauri aggregata.

(10) Hunc Bollandus suspicatur fuisse S. Arnulfum postea episc. Suessionensem; sed fallitur. Nam inclusus hic memoratus in monasterio S. Vincentii debebat, ut legenti patet, quod de S. Arnulfo dici non potest. Hunc potius crediderim fuisse Ebroinum, de quo infra num. 22.

(11) Ea est ecclesia cathedralis, hodieque sub hoc nomine celebris, quæ a Calvinianis diruta tandem pristinum in splendorem restituta est paucis abhinc

A de terra et cognatione sua egrediuntur (*Gen. xii, 1*). Fit conjunctio lætabunda, fit exsultatio jucunda; exsultant de magistro discipuli, gaudet magister super discipulos; exsultat abbas super societatem a Deo sibi tam mirabiliter prævisam, lætantur tirones Christi, quia vident et cognoscunt non ab homine, sed a Deo quæ desiderabant omnia sibi provenire juxta voluntatem suam. Sæculi itaque honore deposito, viam qua Christum sequantur ingrediuntur, et usque ad beati Dionysii domum, quem locum sibi delegerant, undequaque conveniunt. Adorata igitur ad sanctorum martyrum sepulcrum Salvatoris clementia, eorumque martyrum et aliorum sanctorum patrocinia suo auxilio convocant, Christi duce providentia, Aurelianis, ut ibidem ad sanctæ Crucis adorent ecclesiam (11), dirigunt vestigia. Cumque et inde discessissent, et Turonis, ubi sanctissimi confessoris Martini corpus requiescit, appropinquassent, peregrinos qui a Sancto Petro Romæ remebant invenerunt; qui ab eis unde essent, aut quo irent, vel quid in animo versabant per omnia scrutati sunt. Patefacto igitur eorum desiderio, adeunt abbatem, rogantes ut ad eorum fines iter suum dirigeret; quatenus de substantiis suis in alodiis, quæ Deo disponebant dare ad Deo servendum, ecclesiam construeret. Quod et factum fuisset, nisi Deus eorum habitationem alias disposuisset: et quia Deus voluit, peregrini in viam suam abierunt; abbas vero et socii sui Pictavium, Deo ducente, pervenerunt.

C 20. *Pictavum advenit. Excipitur a comite Guidone, quo commendatur Radulfo. Silvani-Majorem adiit.* — Ingressis autem illis civitatem, ecce comes Pictavium, Wido (12) venerabilis, Dei provisione ex altera parte advenit. Quod cum abbas cognovisset, sperans sibi non absurdum si cum eo loqueretur, venit ad eum, monens socios ut se sequerentur. Cum autem eos comes conspiceret, resalutavit, et unde venissent aut quo ire vellent diligenter inquisivit. Cui abbas omnia quæ in animo habebat aperuit, et quod de terris suis et cognationibus suis egressi Dominum sequebantur adjecit. Cognita autem comes eorum voluntate, et divina in hoc provisione, abbatem et suos cœpit rogare, ut pro Christo, pro cujus cœperant hæc amore, quocunque in sua terra vellent remanere; ipse vero consilium et auxilium suum sibi in omnibus curaret impendere. Dum vero de his ad invicem sermocinarentur, ecce quidam Burdegalæ præpositus, nomine Radulfus (13), a Deo annis.

(12) Guido agnomine Gofridus, Guillelmi V Aquitanicæ ducis filius, fratribus suis Guillelmo VI Crasso et Guillelmo VII Acri in Aquitanicæ ducatu successit sub Guillelmi VIII nomine. Obiit anno 1086; sepultus est in monasterio novo Pictavensi, quod a fundamentis restauraverat.

(13) Hunc virum fuisse ecclesiasticum censuit Papebrochius; at ex altera Vita, ubi dicitur ministerialis, certum est eum fuisse Burdigalæ a duce præpositum juri dicendo.

missus venit, et comiti, si vellet, quod ad id idoneum locum eos deduceret, invitavit. Unde comes lætus vehementer effectus, abbatem et suos ejusdem præpositi custodiæ mancipavit, ut eos quasi se custodiret; et quemcunque locum in tota sua terra sibi deligerent, sine aliqua controversia nihil dubitans suo imperio concederet. Quid multa? Præpositus Radulfus suscepit eos gaudens. et ad locum, qui Silva-Major inter duo maria nuncupatur, adduxit, et ecclesiam parvulam non ex lapidibus, sed de terra constructam ostendit. Silva autem in circuitu tam densa vepribus et sentibus creverat, quod nullus ad ecclesiam appropinquare poterat, nisi gladio, aut alio aliquo ferramento prius iter fecisset. Ad hanc quidem ecclesiam dum abbas et sui venissent, tantus eidem abbati amor ibidem remanendi occurrit, quod se non alias iturum amplius Deo, si sibi propitiaretur, promisit.

21. *Quam a dominis obtinet. Visione animatur.* — Tunc temporis autem terræ illius et dominus silvæ et possessor erat quidam miles Augerius (14) de Riontio, et cum eo alii quamplurimi, quorum nomina ipse cognoscit qui creavit. Cum omnibus vero sic abbas egit, ut omnes locum Deo et sanctæ ejus matri Mariæ condonarent, et ab omni servitio solutum in perpetuum facerent; et ita sanctus Pater Geraldus exhilaratus, ad ecclesiolam rediit, et deinceps construere habitaculum sibi et suis fecit. Quadam siquidem nocte cepit Deum obære deprecari, quatenus si eorum ibidem statio sibi placeret, ostenderet, et omnes actus eorum secundum bonitatis suæ divitias in bonum dirigeret. Cumque orando defessus obdormiret, sibi videbatur, quia de parte Orientis currus, quem duo boves ducerent, veniret; post vero aliquantum tempus, duo boves mutabantur in equum unum, et equus eundem tramitem quem boves gradiabatur; tandem equus conversus in Dei Filio, ita suspensus ut pro nobis prius fuerat in crucis patibulo; inferior crucis pars tangebatur terram, superior vero usque ad cælum erigebatur (15). Cumque sanctissimus vir talia respiceret, a loco in quo erat surrexit, et Christum sicut in cruce pendebat adoravit. Tanta autem et tam mirabili visione animatus Dei servus evigilavit; evigilans vero et diu secum quæ viderat pertractans, quia Dei visio erat cognovit, et quia ubi fixum erat sanctæ crucis signum, ibidem ecclesiam fundare debebat intellexit. Cognovit quoniam Deo iter suum et actio placeret, cujus dono et gratia fuerat quod

(14) Joannes Guisius *Ogerium* scribit. Riontium vicus erat tempore S. Gregorii Turon. cujus meminit in lib. de gloria Conf., cap. 48; postea in oppidum crevit, quod hodieque celebre est, vulgo *Rions* dictum ad Garumnam, quatuor circiter leucis supra Burdigalam, septem vero a Silva-Majori dissitum.

(15) Alterius Vitæ auctor: *Non tamen materialiter illa crux videbatur, sed erat quædam claritas formata in modum crucis, quæ totum locum miri splendoris magnitudine illustrabat.*

(16) Memoratur in Necrologio Silvæ-Majoris die xvi Kalend. Julii.

A eum taliter adorasset. His igitur peractis, milites qui cum abbate venerant, adhuc laicali habitu induti, quia devoverant iter ad Sanctum Jacobum, ingressi sunt, et tamen licentia ac benedictione abbatis, sine cujus præcepto nihil facere promiserunt.

22. *Ejus sociorum nomina.* — Tandem sua peregrinatione peracta, ad eum regressi sunt, et sancti Benedicti habitum devoti, ac Deo se ex toto committentes, susceperunt. Si quis autem nomina eorum qui cum abbate primitus venerunt cognoscere voluerit, sine dubio cognoscere poterit quicumque subscriptam paginam intelligens legerit: Geraldus abbas, et monachi tres, qui de monasterio quod prius rexerat, ipsius amore cum eo venerunt; unus B Martinus (16) qui postea ecclesiam Sancti Dionysii de Monte rexit; alius vero Ebroinus, qui de militari habitu egrediens, Dei amore inclusus (17) usque ad mortem fortiter pugnavit; tertius quidem Alerannus (18), ipsius abbatis nepos. Isti tres monachi jam facti venerunt, et in loco eodem, sicut regula sancti Benedicti præcipit, professi sunt. Venerunt et alii quinque, qui, adhuc laicali habitu induti, eum ut magistrum et patrem pro Dei amore secuti sunt. Ex quibus unus fuit Berlegius (19) nomine, vir bene morigeratus, in consilio providus, in sermone præclarus, armorum probitate strenuus, donis omnibus in amicitia junctus, charitate fervidus, divitiis sæcularibus et dignitate ad plenum munitus; fuit enim C Francigena, ex regis militibus non infimus, ex Noviomio (*Noyon*) civitate Franciæ oriundus, Castellani ipsius civitatis Germanus. Hic autem quandiu sæcularibus negotiis interfuit, omnibus qui cum eo erant ubicunque amabilis super omnes semper fuit, divitiis nimirum abundavit, et eas liberaliter, non ut earum servus sed ut dominus, tractavit. In pueritia litterarum studiis datus a parentibus fuit, sed postquam adolescentiæ annos ingressus est, dimisso litterarum studio, militiæ inhæsit, nimirum quia nobilis et nobili genere ortus, animum suum non poterat ab hujusmodi exercitiis refrenare, præsertim cum videret æquævos suos talibus negotiis inclinari. Quid multa? militiam amplexus et armis militaribus suppositus, satis D longo tempore se in militia exercuit, donec, dextera Dei tactus, se non bene agere cognovit; arma deseruit, et iterum undis lacrymarum et confessione pura baptizatus, abbatem Geraldum in Silvam-Majorem secutus, sicut evangelicus sermo monet et

(17) Idem, ut videtur, qui in monasterio J. vincen- centii inclusus erat sub nostro Geraldo, de quo supra num. 18. Memoratur in Necrologio Silveusi viii Idus Julii cum hoc elogio: *Obiit Ebroinus bonæ memoriæ socius B. Geraldii.*

(18) Hic fuit tertius Silvæ-Majoris abbas, laudatur in Necrologio his verbis: *xiv Kal. Aprilis obiit dominus Alerannus, vir vitæ venerabilis, nepos beati Geraldii, hujus ecclesiæ tertius abbas, jacet in capitulo ubi accipiunt abbates vestes.*

(19) Menardo *Herlegius*. Desunt hic nonnulla apud Bollandum vitio scriptoris.

imperat, omnibus quæ possidebat, renuntiavit (Luc. xiv, 33.)

23. *Alii socii nominantur. Initia ad foundationem monasterii.* — Alius autem Wido de Monte Lauduno (20) civitate Franciæ, ita enim vocatur, oriundus, miles episcopalis, divitiis refertus, et nobilitate sæculi satis decoratus, vir iste virtutis erat consiliarius, animi sui rector strenuus et in omni probitate elegantissimus. Teszo tertius, juvenis quidem, sed animo fortis et quandiu in sæculo conversatus est nunquam arma sua alteri deseruit, nec timore militis unius unquam mutavit, sed semper ubicunque esset, victoriam et palmam acquirere super omnes socios elaboravit. Hic (21) autem Teszo, de quodam Galliæ castello, Cuci nomine, oriundus, bonæ indolis adolescens et lobilitatis fuit. Quartus autem Valterus, similiter de civitate Monte-Lauduno, vir militaris et probus, in opere et sermone discretus, consilio polens, non aliquo superfluo, et in omni opere suo temperatus. Quintus vero Litherius (22) Laudunensis, similiter homo honestus et largus, in armis satis valens, omnibus serviens, omnes diligens, inter cæteros milites probitate inferior esse despiciens, semper ad majora militiæ exercitia se erigens, et quæ probo homini cognoscebat convenientia, omnibus modis, ut poterat, opere et animo capescens. Hi omnes, digito divinæ miserationis puncti, renuntiantes omnibus quæ possidebant, et de terris et de cognationibus suis egressi, Christum secuti sunt, et qui prius in vestibis pretiosissimis; postea sordebant induti vestibus vilissimis; sunt nemorum et silvarum fortissimi extirpatores qui prius fuerant strenuissimi bellatores. In his ergo adimpletus est sermo propheticus, qui dicit: *Et confabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces (Isai. ii, 3).* Hi nunquam Scripturas legerant, sed tamen quæ Scriptura præcipit impleverunt; et quia prius illicita multoties egerant, postea a licitis, ultra quam credibile sit, abstinebant. Ab ipso otiam pane jejunabant multoties in die nec aquam aliquando sumere volebant, ut magis ac magis in se corporis voluptates refrenare potuissent.

24. *Monast. Silvæ-Majoris constructur.* — Igitur postquam beatus Geraldus in loco eodem. ut supradictum est, ubi Dominum Jesum in cruce viderat in visione et adoraverat, monasterium fundavit, de die in diem ipsum cœpit opus succrescere ac melius

(20) Ipsa est urbs Laudunum, in montis vertice sita. Est tamen in agro Laudunensi oppidulum Mons in Laudunensi pago dictum, vulgo *Mons en Ladnois*. Sed hujus Vitæ auctor, supra num. 18, Montis-Lauduni nomine aperte ipsam urbem Laudunum, cui adjacet monasterium S. Vincentii designat

(21) Quæ sequuntur usque ad Quartus, desunt in edit. Castellum hic laudatum situm est inter urbes Laudunum et Suessionas, isti vicinius, sed in Laudunensi diocesi, positum est in ipso vertice montis, ad cujus radices exstat abbatia Novigenti. Dicitur Codiciacum, seu Coceium, vulgo *Coucy*, quod potentissimos dominos Ingelramnos habuit, in historia celebres.

(22) Menardo *Lucherius*. Joanni Gulsio *Eutherius*.

A proficere, nec mirum; nam *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum (Rom. viii, 28)*, et omnis plantatio quam plantat cœlestis Pater non eradicatur (*Matth. xv, 13*), sed semper prosperat. O quanta reverentia ille venerandus est dies ab hujus patriæ incolis, quo beatus vir a Deo missus de longinquis terræ partibus huc advenit! Anno siquidem ab incarnatione Domini millesimo septuagesimo nono (23) cum sociis suis venit dominus Geraldus in Silvam-Majorem in festivitate, ut fertur, apostolorum Simonis et Judæ. In secundo (24) anno incœptum est monasterium, v scilicet Idus Maii, in honore Domini et beatæ Mariæ virginis et sanctorum apostolorum Simonis et Judæ (25). Fama itaque tanti viri per diversas regiones se velocius extendit, populique in unum conglobati ad eum confluere cœperunt catervatim, ut illius fruere aspectu, et ejus prædicationis vomere dura eorum corda divinis gratiæ seminibus aptarentur. Erat enim aspectu angelicus, corpore castus, mente devotus, sermone facundus, diversis virtutum floribus adornatus, in oratione assiduus, signisque in vita sua plurimis decoratus. Ante adventum namque illius accolæ hujus patriæ rudes et quasi agrestes erant, et quid sanctitatis religionisque bonum esset minus agnoscebant; sed efferos eorum animos servus Dei electus, tam exemplis quam prædicationibus multoties mitigabat et eorum plurimos ad poenitentiam confessionemque provocabat. Nam cum maxima multitudo ad eum, ut sua confiterentur crimina, sæpe venissent, hanc omnibus in commune poenitentiam in remissionem peccatorum suorum injungebat ut sexta quidem feria jejunarent, Sabbato vero a carnæ abstinerent.

25. *Miraculis claret.* — Divulgata igitur sancti viri opinione per diversas regiones, quidam de episcopo Lemovicensi oriundus, ipsum cum fletu pro parvulo exorabat filio, qui tortos ac multum deformes a natiuitate habebat pedes, dicens: « O sancte Geralde, si ea quæ dicuntur de te sunt vera, aufer opprobrium domus meæ. » Talia genitore prosequente, meritis servi Dei puer integerrimam adeptus est sanitatem. Pater itaque, pro tantæ rei miraculo stupens ac vehementer congaudens, puerum ipsum ad præsentiam hominis deducit et cum multa devotione pro accepto beneficio gratias egit. Nec illud reticendum quod plerique morbidi aut febricitantes, si forte san-

(23) Biennio citius Geraldum adventisse dicitur in chronico Malleacensi, ubi legitur: *Anno 1077. Giraudus cœpit edificare cœnobium S. Mariæ Silvæ-Majoris*. Vide notam sequentem.

(24) Id est altero post ejus adventum, scilicet 1080, sic enim legitur in veteri Martyrologio Silvæ-Majoris: *v Idus Maii. Inchoatio monasterii S. Mariæ et SS. apostolorum Simonis et Judæ in Silva-Majore, anno ab Incarnatione 1080.*

(25) Inter sacras reliquias quæ in Silva-Majori servantur, ex præcipuis sunt media fere pars crani S. Simonis, et pars capitis S. Judæ, et cuspis lanceæ qua Christi latus perforatum fuisse creditur.

cificatum ab eo comederent panem, necnon qui de lapide trito, quem fratres paraverant ejus sepulchræ, bibissent, incolumes, ac Deo gratias sanctoque Geraldo referentes, ad propria læti revertentur.

26. *Monachum a naufragio salvat.* — Cum vero per diversas Galliæ nationes prædicti viri Dei se fama diffuderat, quidam sancti Petri Carnotensis monachus, audiens illius præclara gesta, in suis precibus frequenter obnixè postulaverat ut non ante videret mortem quam hominis Dei frueretur visione et alloquio. Sed cum forte Anglicum mare disposuisset transmeare, ingressus navem, procellosis insurgentibus undis, naufragium pertulit. In mediis itaque fluctibus, submersis sociis, nave quassata et amissa, monachus involvitur, diemque cum sequenti nocte in tanto duxit discrimine. Cum vero huc illucque intumescens raperetur undis nihilque aliud nisi mortem expectaret imminentem, recordatus est inter ipsas pelagi angustias illius quem angelicam in terris audierat ducere vitam, tantumque desideraverat intueri; imoque a pectore trahens suspiria: « O sancte, inquit, Geralde, Dei summi serve, quem tantopere concupivi cernere, si quid potes in præsentia Dei, adjuva me, misertus mei. » Talia illo frequenter ingeminante, statim navis volucris cursu adveniens, meritis viri Dei, de confinio mortis illum excepit. Hæc quoque retulerunt qui monachum Sancto Geraldo postea non sine magno fletu talia narrantem viderunt.

27. *Moritur.* — His igitur et hujusmodi virtutibus in vita viri Domini feliciter pollens, postquam multas de ore cruenti leonis et quærentis quas devoret abstraxit animas, et tanquam lucerna supra candelabrum posita quamplurimos ignorantie tenebris submersos ad fidei religionisque lumen reduxit, annis maturus meritisque felix, Nonas Aprilis migravit ad Dominum (26), sepultusque est in ecclesia, quam ipse fundaverat, ad dexteram partem altaris beatæ Mariæ. In ejus transitu non minima multitudo virorum uobilium, clericorum et laicorum, agricolarumque ac mulierum congregata est, qui ex oppidis ac villis, et etiam ex Burdegala urbe, illius audito recessu, confluxerant. Hi ergo in cælum clamore sublato, laceratis genis, cum ingenti fletu piissimum Patrem et recti itineris doctorem se amisisse dolabant, lumenque totius patriæ intimo ex corde extinctum fore amare deflebant. Itaque longum est, imo impossibile, explanare quanta per eum Dominus bona operari dignatus est, quanta mirabilia in vita sua ostendere, quanti de tenebris ad veram lucem, scilicet Christum, subtracti sunt. Pauca de plurimis signorum ejus (*Bolland.* signis et) virtutibus, quæ post obitum gessit, ne omnino tacere videamur, suc-

(26) Fusius ejus mortem describit alterius Vitæ auctor, quem videsis apud Bolland.

(27) Idem testatur alterius Vitæ auctor.

(28) In catalogis abbatum dicitur Petrus de Ambasia. Fuit septimus Silvæ-Majoris abbas, cujus epistolam Ludovico Francorum regi scriptam pro priore Seru-

cincte disseramus. Nam ea quæ in vita signa fecit, per negligentiam maxima ex parte oblivioni tradita sunt (27). Domino itaque annuente, ipsiusque sanctis meritis intervenientibus, sermo noster quem in honore ejusdem scribere aggredimur, bonum principium finemque accipiat.

28. *Ejus miracula post mortem. Ejus elevatio. Dens ablatus restituitur.* — Tempore illo, quo beatus Geraldus adhuc vitales carpebat auras, quidam ab eo in monachum receptus est, Petrus (28) nomine. Hic fuit ipsius diebus plurimis capellanus, et ipse illius clausit oculos, ac sepulchræ cum aliis fratribus honorifice tradidit. Hic jam grandævus, electione fratrum septimus ei successit in abbatis dignitatem, multaque de ejus mirabilibus referens in diebus illis suis, tale perhibebat miraculum fuisse patrato: « Consilium aliquando fratrum fuit ut de sepulcro, in quo humatus primum vir Dei fuerat, transferretur. Congregato ergo episcoporum, abbatum, clericorum et nobilium laicorum non minimo cœtu, levaverunt, ut decebat, viri timorati sancti viri ossa. Multa nobilium turba præsens ibi tunc aderat, et quidam ex populo vir fidelis inter cæteros quoque astabat, magnopere procurans, si quomodo ex reliquiis aliqui accipere valeret. Tandem cum sancti caput ostenderetur populo, prædictus vir desubtus extendit vestem, unusque in ipsa veste ex dentibus casu cecidit. Quod videns homo, ad se vestem traxit dentem abscondit, ac se bene remuneratum credens fore, recessit inde. Sed cum villam egressus paulum processisset, nutu divino obstupescens, huc atque illuc aberrabat, rectam non prævalens gradi viam. Intellexit denique meritis sancti, cujus ferebat reliquias, iter suum præpediri; reversusque, licet invidus, ad monasterium, rem abbati fratribusque retulit, reliquiasque protulit; sicque lætus discessit. »

29. *Milites mire servati.* — Adhuc (*ed.*, aliud) quoque miraculi genus præfatus abbas Petrus narrabat. « Quædam, inquit, nobilis mulier, duos habens filios milites, beatum Gerakdu quam maxime venerabatur, ac sæpe ad illius ecclesiam veniens tam se quam filios attentius commendabat. Accidit vero quadam die ut ipsius filii cum aliis militibus in exercitu procedere vellent; sed cum non eos mater eorum de exercitu retinere quivisset, illis jam ad proficiscendum paratis, positus in terram genibus, talia fertur filiis cum gemitu dixisse: « O filii, Deo vos commendo et sanctæ Mariæ, et sancti Gerakti Silvæ-Majoris custodiae, cujus sum ancilla, omnino commendo. » In procinctu itaque cum essent positi, quidam ex adversariis unum ex his lancea appetiit, et in corpore armis nudo hunc valide percussit; sed virtute Dei, meritisque sancti viri, cui mater illos commendaverat, nihil feriendo nocere potuit. Ferrarii, qui locus est in suburbio Aurelianensi, refert Chesnius, tomo IV Historic. Franc., num. 344. De eodem in Necrologio Silvensi hæc habentur: xiv Kal. Maii. Obiit dom. Petrus ejus ecclesiæ vii abbas, et S. Gerardi discipulus et capellanus. »

rum etenim lanceæ, licet multo conatu percussor in corpore ejus infixerit, ac si mollis cera esset, replicatum est, ut acumen ferri, quod prius rectum fuerat, post versus hastam retorqueretur. Audiens itaque mater tam admirabile factum filiumque obtentu beati viri a morte ereptum, ad ipsius sepulcrum gratias oblatura cum filiis advenit, ferrum lanceæ secum detulit, multisque diebus supra sepulcrum sancti ipsum ferrum in testimonium virtutis pependit.

30. *Hydropicus sanatur.* — In cœnobio Silvæ-Majoris quidam ex fratribus corporis molestia tactus (29), ægitudine gravi laborabat; nam ad instar utris inflata cute totus vehementer intumuerat, nihilque aliud nisi mortem solam expectabat. Sed cum nocte quadam anxius se sopori dedisset, ad beati viri sepulcrum se conspexit in visione assistere, tumuloque illius, ut sibi videbatur, patefacto, suam infirmitatem cum uno ex dentibus sancti frequenter signare. Evigilans autem, et quæ viderat secum pertractans, facto mane, quamvis gravi pondere fatigaretur ægitudinis, ad tumultum tamen viri Dei accessit, magnopere implorans ut suis meritis sibi gratiam sanitatis a Domino impetraret. Tali modo sanus effectus hoc nobis fideliter retulit.

31. *Moribundus convalescit.* — Alio quoque tempore, frater quidam ejusdem monasterii (30) usque ad mortem infirmatus est. Nam sine voce fere triduo permanens, omnes nos, qui eum intuebamur (31), de sanitate sua desperare fecerat. Sed cum ad hoc venisset, ut de lecto cum ministri abstrahere usque ad terram in cilicio, ut est consuetudo morientium, deponere festinarent, tristis admodum factus se veritè ad parietem. Dominum ut sibi miseretur orare, sanctumque Geraldum, prout poterat, invocare cœpit in auxilium, et, sicut ipse perhibebat, cum oculos quasi obdormiens clausisset, ecce subito quidam senex, veneranda canitie ac decorus aspectu, astitit ei; videbatur autem sibi quod non alius nisi vir sanctus esset quem paulo ante invocaverat. Cumque idem senex infirmum tetigisset et aliam in partem vertisset, extemplo ægitudine recedente, sanguinis copia ex illius emanavit naribus; sicque se a periculo mortis obtentu beati viri liberatum esse protestabatur.

32. *Pauper nummos invenit.* — Aliud quoque miraculum, nimirum quidem, sed pietate conditum, idem sanctus operatus est. Cum mulier quædam ex longinquis partibus, consumptis omnibus quæ habebat, venisset ad monasterium illius, nomen ejus frequenter inelamabat; atque veluti vivens ipse in corpore præsens adesset, alimoniam sedulo ab eo petebat;

(29) Et istud miraculum a Petro abbate ad posteros transmissum fuisse testatur alterius Vitæ auctor, imo et istud inter cætera, ut ipse loquitur, etiam scripto tradidit Petrus, et probato suo testimonio confirmavit.

(30) In altera Vita dicitur monasterii custos.

(31) Sic codex Corbeiensis. Alii mss. nos, qui intuebantur. hinc Bellandiani eos, qui, etc.

A cumque jam ad monasterii portam egressura propinquaret, duodecimi nummos in terram jacentes reperit; quos accipiens cum gratiarum actione gaudens discessit.

33. *Alius perditam clavem.* — Nec dissimile huic fuit quod, cum unus ex custodibus monasterii clavem mollicam amisisset et diu multum quæsisisset circumquaque nec invenisset, tandem ad sepulcrum beati viri accessit, ut in hac necessitate subveniret sibi exorans, statimque ut a sepulcro surrexit, clavem ante altare invenit, satisque admiratus gratias egit.

34. *Captivus mire liberatur, auctoris fides.* — Quidam miles forte captus ab inimicis, Oliverius nomine, filius videlicet illius Augerii de Riontio, qui Silvæ-Majoris locum sancto Geraldo prius dederat (*Sup. n. 21*), ductusque est apud castrum, quod Moss Revellus (32) dicitur, et ibi magno ferri pondere oneratus nudusque ad solem lacte perunctus, ut a muscis avidius impeteretur, positus est. Sed accepti beneficii beatus Geraldus non immemor, huic in tali confusione constituto, non nocte sed die, visibiliter apparens dixit: « Quomodo tibi est, frater? » At ille respondit: « Male. — Surge, inquit sanctus, surge. — Et qualiter, domine, [ait miles] possum surgere, tanto catenarum degressus gravamine? — Surge, inquit [sanctus], quantocius, ne timeas. » Cumque tentasset assurgere, illico omnia in terram corruerunt vincula. At ille obstupefactus: « Quis es, inquit, domine? — Ne cures, ait homo, scire qui sum ego; sed compedes accipiens ad Sanctæ Mariæ Silvæ-Majoris cœnobium concitus perge; Deoque ibi gratias age. » Videns itaque homo custodes non abesse, nec non in platea quamplurimos deambulantes, fornidabat abire. Videns sanctus dixit rursus ad eum: « Ne paveas, quia nullus mortalium usque ad locum quem prædixi obesse tibi prævalebit. — Obsecro, inquit, domine, ut mihi nomen tuum digneris intimare. » Et ille: « Scito me Geraldum Silvæ-Majoris abbatem esse. » Quo dicto, ab oculis aspicientis illius evanuit. Animatus tandem sponsonibus tanti viri, ex oppido, nemine prohibente, assumptis secum compedibus, ut jussu fuerat, exiit; sicque lætus et alacer ad cœnobium Sanctæ Mariæ Silvæ-Majoris venit, Deo gratias et sancto Geraldo reddidit; miraculum fratribus ibidem servientibus seriatim retulit. Illi autem confestim summa cum lætitia pulsatis signis, *Te Deum laudamus* solemniter decantaverunt. Hæc vero, et alia quæ narramus signa, non ab alijs, nisi ab his qui hæc certissime viderunt et audierunt, vel quibus collata sunt, accepimus.

(32) Hunc locum Papebrochius putavit esse oppidum hujus nominis satis notum in provincia Bressiensi, vulgo *Montravel*. At hic designatur oppidulum Petrocoriorum, vulgo *Montravel* dictum, ad Dordonam situm haud procul a Vasatensi pago. Quod septem leucis a Silva-Majori, duabus vero a Castellione oppido, distat.

35. *Miracula ad ejus sepulcrum.* — De manifestis A etiam signis (33), ad illius tumulum frequentius patris, silendum non est (34). Nam viri quamplures, necnon mulieres, amisso sensu, cum ad illius ad ducti fuissent tumulum a parentibus vel amicis, vigiliis trium aut quatuor noctium celebratis, pristinae sanitati restituebantur, annuumque monasterio censum reportabant. Tantamque ei Dominus gratiam largiri dignatus est ut absque numero captivos ferro, vinculis compedibusque ab inimicis vehementer strictos, non tantum de vicinis, sed etiam de longinquis mundi finibus, liberos abire incunctanter præceperit; ita ut etiam de Nortmannicis regionibus nonnulli ad monasterium ipsius cum caenis et compedibus, et aliis tormentorum generibus, gratias oblaturi advenerint captivi, illum se B facie ad faciem vidisse, illiusque nutu ac meritis se solutos esse a vinculis fideliter profitentes, compedibusque supra ipsius sepulcrum appensis, annuque censu iudicto, suam cum gaudio redierunt in patriam. Multi quoque ex accolis patriæ, aliquo tacti dolore capitis, oculorum, manuum, pedum vel aliorum membrorum, invocato ipsius nomine, cereas sæpe exprimunt similitudines, quas illius tumulo superpendentes, sospitatem pristinam se meritis ejusdem recepisse fideliter confitentur. Na-

(33) Nonnulla addit alterius Vitæ auctor, quæ apud Bolland. habentur.

(34) Menardus addit hic: *Nam qui de lapide sepulcri ejus contuso aquæ permixto bibebant, sanabantur.*

(35) Id de sanctimonialibus etiam in Silva-Majori C degentibus interpretatur Papebrochius, ubi parthenonis rudera hodieque videri observat. Certe in plerisque ordinis nostri monasteriis moniales ali-

quæ etiam a quodam naufrago ex cera compositam, sepulcro appensam, multoties vidimus qui se, in magno maris discrimine positum, invocatione sola nominis sancti Geraldi a morte liberatum mirabiliter fore perhibebat.

36. *Auctor scribit in Silva-Majori.* — Ut quid nos autem de ejus loquimur mirabilibus, cum hoc solum ad illius declaranda sufficiat merita quod tantum religionis exemplum in hac effulsit patria per eum, quod absque numero peccatores sæculo relicto mortem evaserunt, quod in cœnobio ab eo constructo juvenes et virgines (35), senes cum junioribus, laudant nomen Domini? Nam locus qui quondam spelunca latronum, latibulum luporum et ferarum exstiterat, viro Dei adveniente, domus orationis, locus sanctificationis et religionis pacis effectus est. Quis tandem ipse, vel quantæ sanctitatis aut cujus vitæ fuerit, multo melius opera quam dicta elucidant; exitus autem acta probat. Ne igitur verborum prolixitas legentibus tædium inferat, scribendi finem faciamus, Deum super omnia et in omnibus glorificantes, qui tam egregium doctorem, beatissimum Geraldum, de longinquis finibus ad illuminationem regionis istius mirabiliter destinavit; cui est honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

quot in vicinis domibus haud procul ab ecclesia habitabant. *Oregundis sanctæ conversationis habitum a S. Geraldo suscepisse dicitur in veteri instrumento. Aliæ passim memorantur. Inter alia monasterii Silvæ-Majoris loca quæ in bulla Cœlestini III memorantur, occurrit parthenon Pomareti in diocesi Caturensi, cum suis prioratibus, etc. Erat alius Gavareti in Occitania, Silvæ-Majori subiectus.*

VITA SANCTI ADALARDI

ABBATIS CORBEIENSIS,

AUCTORE SANCTO GERALDO ABBATE SILVÆ-MAJORIS.

(Apud MABILL. *Acta Bened.*, tom. v, pag. 345.)

PROLOGUS AUCTORIS.

1. Magnus Dominus et laudabilis nimis, gloriosus et D magnificus in sanctis suis. Ipse est enim corona sanctorum, ipse spes, exsultatio et gaudium. Ejus singularis visio eorum est universalis delectatio; horum autem exsultatione fundatur universa terra, mons Sion, aquilonis latera, civitas Regis magni, universitatis Ecclesia. Quæ, numero compta germine nuptiarum et per eas diverso secunda ordine filiorum, civibus electis ornat Hierusalem, urbem illam scilicet cœlorum, ad cujus hæc terrestri Ecclesia præfiguratur imaginem. In hac spes civitatis illius habetur, in illa res desiderata tenetur. Hæc beatos facit, illa electos reficit. Nec est ista experis civium illorum; Deus enim cognoscitur in domibus eorum, ubi videlicet imperatores curvantur ante tumulos piscatorum, piscatores honorantur successione pontificum, pontifices religione abbatum. Et ideo summo nos delectet succumbere bono, tanto voluptas sit subesse Domino, qui non modo fautor est cremento proficientium, sed et remediabiliter providet casibus